novoměstský kurýr

6/2018

ČLÁNKY - INFORMACE - AKTUALITY - NÁZORY- FOTOGRAFIE

Pohled na Dobrušku z místa, které jsem docela dlouho hledal. Uvnitř tohoto čísla Kurýra je fotografie toho místa. Je kouzelné, nenápadné a docela utajené. Foto: J.B.

w w w . n o v o m e s t s k y k u r y r . i n f o

OBSAH:

MAPA REGIONU
OBCE S VAZBOU NA NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ
DOBRUŠKA - CO O SOBĚ NAPSALI V ROCE 1939
DOBRUŠKA Z INTERNETU
NĚKOLIK MÝCH POSTŘEHŮ
FOTO Z OBCE DOBRUŠKA
POHLEDY Z MĚSTA
OD KLADSKÉHO POMEZÍ
INSPIROMAT
ŽERTOVNÉ OBRÁZKY
FOTO NA ZADNÍM LISTU

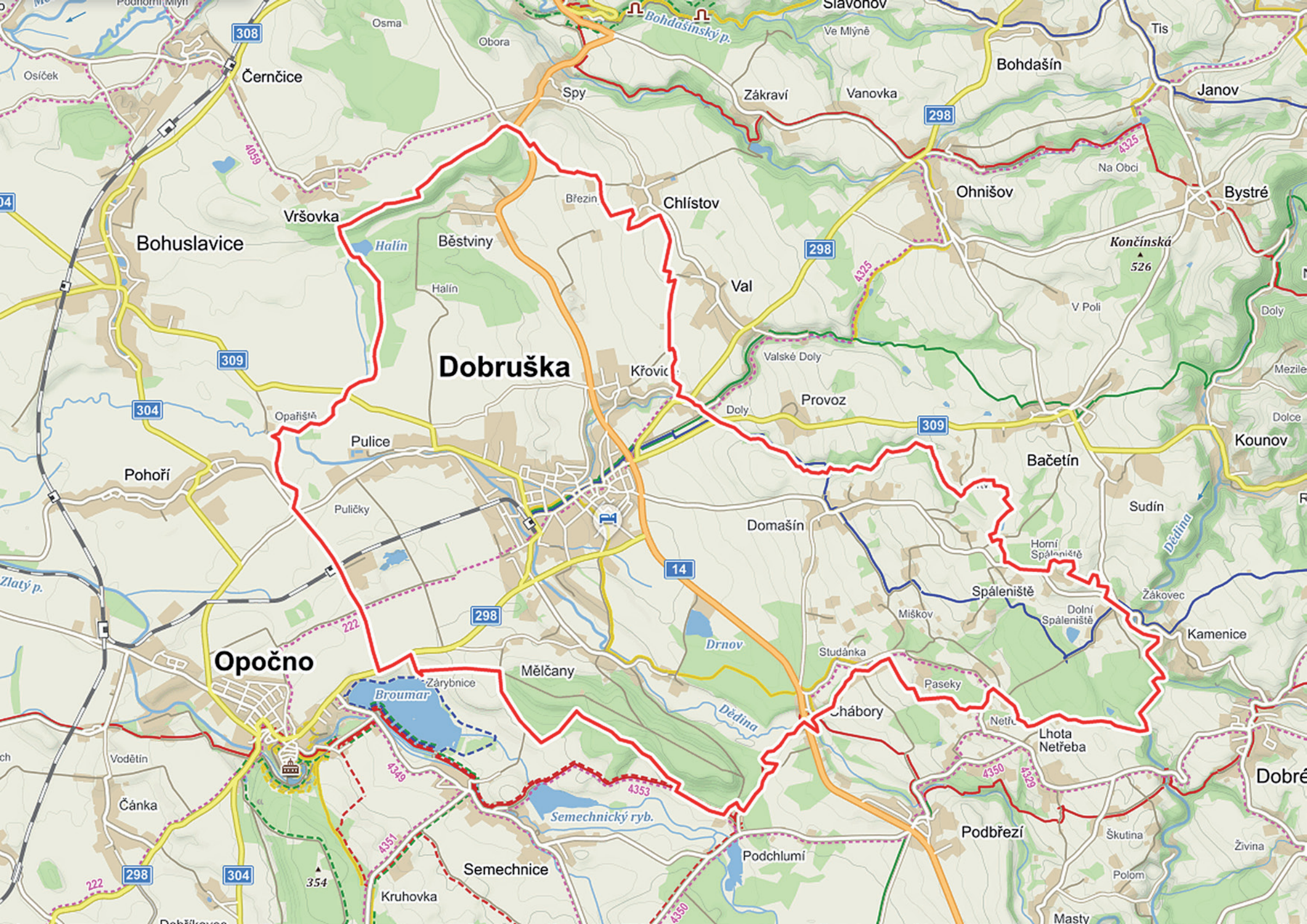

Slavonov
Bohdašínský p.
Ve Mlýně
Tis
Osma
Obora
Osíček
Černčice
Spy
Zákraví
Vanovka
Bohdašín
Janov
Na Obci
Ohnišov
Bystré
Vršovka
Bohuslavice
Halín
Běstviny
Březin
Chlístov
Val
Končínská
526
V Poli
Doly
Dobruška
Křovice
Valské Doly
Provoz
Doly
Opařiště
Pulice
Pohoří
Puličky
Bačetín
Kounov
Dolce
Sudín
Domašín
Horní Spáleniště
Dědina
Spáleniště
Žákovec
Miškov
Dolní Spáleniště
Kamenice
Zlatý p.
Opočno
Drnov
Studánka
Mělčany
Zárybnice
Broumar
Paseky
Dědina
Chábory
Lhota Netřeba
Vodětín
Čánka
Semechnický ryb.
Podbřezí
Škutina
Živina
Podchlumí
Semechnice
Polom
Kruhovka
Masty
308
298
309
304
14
222
4059
4325
4349
4353
4351
4350
4329
354

Obce bývalého okresu Nové Město nad Metují

(Obce seznam stav 1939, přidružení současnost).

	Obec	Zahrnuje obce a místa	Novkuryr
1.	Bačetín	Bačetín	05/2015
2.		Sudín	05/2015
3.	Bílý Újezd	Bílý Újezd	09/2016
4.		Hroška	09/2016
5.		Masty	09/2016
6.		Roudné	09/2016
7.	Bohdašín	Bohdašín	02/2015
8.		Bydlo	02/2015
9.		Rokol	02/2015
10.		Vanovka	02/2015
11.	Bohuslavice	Bohuslavice	06/2014
12.	Bolehošť	Bolehošť	08/2016
13.		Bolehošťská Lhota	08/2016
14.		Lipiny	08/2016
15.	Byzhradec	Byzhradec	10/2016
16.	Bystré	Bystré	04/2015
17.	Černčice	Černčice	04/2014
18.	České Meziříčí	České Meziříčí	02/2016
19.		Skršice	02/2016
20.		Tošov	02/2016
21.	Deštné v Orlických horách	Deštné v Orl. horách	09/2017
22.		Jedlová v Orl. horách	09/2017
23.		Plasnice	09/2017
24.	Dobré	Dobré	06/2017
25.		Hlinné	06/2017
26.		Kamenice	06/2017
27.		Rovné	06/2017
28.	Dobruška	Dobruška	06/2018
29.		Běstviny	11/2015
30.		Domašín	01/2018
31.		Doly	01/2018
32.		Chábory	03/2018, 05/2017
33.		Křovice	12/2015
34.		Mělčany	03/2018
35.		Miškov	02/2018
36.		Paseky	02/2018
37.		Pulice	04/2018
38.		Spáleniště	02/2018
39.		Studánka	05/2017,02/2018
40.	Dobřany	Dobřany	07/2015
41.	Chlístov	Chlístov	10/2015
42.	Janov	Janov	03/2015
43.	Jestřebí	Jestřebí	09/2013
44.	Jílovice	Jílovice	05/2016
45.	Kounov	Kounov	07/2017
46.		Hluky	07/2017
47.		Nedvězí	07/2017
48.		Rozkoš	07/2017
49.		Šediviny	07/2017
50.	Králova Lhota	Králova Lhota	04/2016
51.	Křivice	Křivice	11/2017
52.	Ledce	Ledce	07/2016
53.		Klášter nad Dědinou	07/2016
54.		Újezdec	07/2016
55.	Libchyně	Libchyně	01/2014
56.	Mezilesí	Mezilesí	02/2014
57.	Mokré	Mokré	02/2017
58.	Nahořany	Nahořany	07/2014
59.		Dolsko	07/2014
60.		Městec	07/2014
61.		Lhota - Doubravice	07/2014
62.	Nové Město nad Metují	Nové Město nad Metují	12/2013, 14
63.		Krčín	
64.		Spy	11/2014
65.		Vrchoviny	10/2014
66.	Nový Hrádek	Nový Hrádek	10/2017
67.		Dlouhé-Rzy	10/2017
68.		Doly	10/2017
69.		Krahulčí	10/2017
70.	Očelice	Očelice	03/2017
71.		Městec nad Dědinou	03/2017
72.	Ohnišov	Ohnišov	01/2015
73.		Zákraví	01/2015
74.	Olešnice v Orl. horách	Olešnice v Orl. horách	08/2015
75.	Opočno	Opočno	05/2018
76.		Čánka	01/2017
77.		Dobříkovec	01/2017
78.	Osečnice	Osečnice	12/2017
79.		Lomy	12/2017
80.		Proloh	12/2017
81.	Podbřezí (Skalka)	Podbřezí (Skalka)	05/2017
82.		Lhota Netřeba	05/2017
83.		Netřeba	05/2017
84.		Přímy	05/2017
85.		Studánka	05/2017
86.		Škutina	05/2017
87.	Pohoří	Pohoří	01/2016
88.	Provodov-Šonov	Provodov-Šonov	09/2014
89.		Domkov	09/2014
90.		Václavice	09/2014
91.		Šeřeč	09/2014
92.	Přepychy	Přepychy	04/2017
93.	Přibyslav	Přibyslav	11/2013
94.	Rohenice	Rohenice	03/2016
95.	Sedloňov	Sedloňov	08/2017
96.		Polom	08/2017
97.		Ošerov	08/2017
98.	Semechnice	Semechnice	12/2016
99.		Podchlumí	12/2016
100.	Sendraž	Sendraž	10/2013
101.	Slavětín nad Metují	Slavětín nad Metují	08/2014
102.	Slavoňov	Slavoňov	03/2014
103.		Blažkov	03/2014
104.	Sněžné	Sněžné	06/2015
105.	Trnov	Trnov	11/2016
106.		Houdkovice	11/2016
107.		Malá Záhornice	11/2016
108.		Záhornice	11/2016
109.		Zádolí	11/2016
110.	Val	Val	09/2015
111.		Provoz	09/2015
112.	Vršovka	Vršovka	05/2014
113.	Vysoký Újezd	Vysoký Újezd	06/2016

NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ
obec, která byla okresním městem

Nové Město nad Metují bylo okresním městem. V čísle 2/2015 tohoto provedení „Novoměstského kurýra“ jsem uveřejnil mapu okresu Nové Město nad Metují z roku 1938. Které obce novoměstský okres tehdy zahrnoval, vyplývá z této mapy.

Seznam, který je uveden v předchozí tabulce je aktuální seznam obcí dle výše uvedené mapy novoměstského okresu.

Přidružené obce k těm větším odpovídají současnému stavu (t.j. cca rok 2017).

Tabulka je průběžně upravována a doplňována.

V jednotlivých číslech měsíčníku „Novoměstský kurýr“ se budu věnovat obcím, které jsou v tabulce na straně 3.

V tabulce najdete, ve kterém čísle měsíčníku „Novoměstský kurýr“ se o příslušné obci píše.

V knize „Nové Město nad Metují a jeho kraj“ o sobě obce novoměstského okresu napsaly krátkou nebo i delší informaci.

Ovšem je třeba připomenout, že v roce 1939, kdy kniha vznikala, už existovaly Sudety, tj. území, které bylo od Československa v roce 1938 dohodou velmocí v Mnichově odříznuto. A tak některé původní obce novoměstského okresu do knihy „Nové Město nad Metují a jeho kraj“, která vyšla na začátku roku 1940, nemohly nic napsat. Samozřejmě tyto obce jsem podle výše zmíněné mapy do okresu Nové Město nad Metují zahrnul.

Obce budu volit namátkově dle mé nálady, kam se mi bude chtít právě jet. Pokračuji obcí DOBRUŠKA.

Jindřich Buchal.

DOBRUŠKA
Co o sobě napsali v roce 1939 v knize „Nové Město nad Metují a jeho kraj“:

HISTORIE A VÝVOJ MĚSTA.

Podle ústního podání byl prý zakladatelem města Mutina z Dobrušky, jenž dosavadní vesnici Leštno povýšil na město a udělil jeho obyvatelům právo vaření piva.

Město, ovšem malé, bylo obehnáno hradbami, které ještě před 100 lety byly zde patrný. Táhly se tam, kde se dosud „Poddomí“ říká, a byly opatřeny 4 branami, jež sluly: Krajská - vedoucí do nynější ulice Opočenské. Vodní - vedoucí do nynější ulice Novoměstské, Horská - vedoucí do nynější Kostelní ulice a Solnička - vedoucí do nynější ulice Solnické.

Také zdejší obyvatelstvo bývalo podrobeno robotnické povinnosti, kterou zrušil Mutina z Dobrušky výsadou z roku 1320, vyhrazuje si náhradou jakýsi poplatek - t. zv. „šos“. Nástupce Mutinův Sezema z Dobrušky výsadou danou 26. máje 1364 uděluje městu práva Magdeburská.

Rod pánů z Dobrušky dlouho našemu městu však nevládl a po něm v době 114 let měnilo město často své pány. Zatím celá okolní krajina i s Dobruškou přiznávala se k učení Mistra Jana Husa, a když pak panství opočenské koupil Mikuláš mladší Trčka z Lípy roku 1546, nastala pro Dobrušku šťastná doba. Nový majitel opočenského panství byl jedním z rádců Jiříka z Poděbrad a později krále Vladislava II. Jagellovce, který na přímluvu Trčkovu udílí majestátem r. 1495 městu Dobrušce dva trhy. Císař Matyáš roku 1616 na přímluvu Jana Rudolfa Trčky, který se blahobyt Dobrušky snažil povznésti, povolil týdenní trhy každého úterý, dva koňské a čtyři hlavní trhy v roce.

Císař Ferdinand II. r. 1624 zrušil veškeré výsady a majestáty Dobrušky a město přinuceno všechny kněze pod obojí z města vypuditi. Roku 1634 zavražděn v Chebu zároveň s Albrechtem z Valdštejna i poslední potomek mužského rodu Trčkovského Adam Trčka z Lípy, opočenské panství zkonfiskováno a prodáno za 351.000 zl. Rudolfu a Jeronýmu Colloredovi, hrabatům z Wallsee. Následujícího pak roku 1635 vrací císař Ferdinand městu Dobrušce všecka dřívější privilegia a výsady.

Za Marie Terezie utrpěla Dobruška nesmírné škody především průchodem i ubytováním vojsk za války slezské, později opět za války sedmileté.

Roku 1793 dekretem císaře Františka I. ze dne 9. července povolen též Dobrušce magistrát. Purkmistrem byl Josef Weisz, vojenský ranlékař, zkoušeným radním Jan Václav Nejedlý, nezkoušenými radními Jos. AI. Hek a František Hlaváček.

Tak se přiblížil rok 1806 a v dějinách města černě zaznamenaný 9. květen. Záhy se otevřelo jaro 1806 s neobyčejným teplem a suchem. A tu za prudkého větru jihovýchodního po 8. hodině ráno dne 9. máje jmenovaného roku vyšel v dřevěné chalupě za branou Solničkou u zámečníka Brože oheň prudký, takže celé stavení hned v jednom ohni stálo, v němž na hůře v jedné komůrce dvě sestry Brožovy zůstávaly. V půl hodině stálo celé město v jednom ohni a plameni. Hašení, hájení nepomáhalo; lidé vynášeli i odnášeli, co mohli, házeli do sklepů, do potoka i do studní; a přece z toho nezachránili nic - všecko zprahlo a shořelo. A vidouce, že z děkanství odnášejí kostelní roucha a matriky do kostela, hned i za nimi odnášeli své věci taktéž do chrámu, doufajíce, že tam zachráněny zůstanou. Zároveň i jiní s nimi tam vnikli, aby útočiště a ochrany hledali. Tu však již chytla a hořela střecha nad kostelem, chytla a hořela síňka dřevěná přede dveřmi pobočními napravo postavená, čímž i dveře chytly a oheň do kostela zanesen, takže i stolice, oltáře a co tam vneseno bylo, hořeti počalo. Nyní ovšem chtěli se lidé v kostele shromáždění odtud útěkem spasiti. Avšak hrůza! Dveře byly větrem na zámek zavřeny. Na štěstí nalezl soused Josef Holman mezi svými, do kostela odnesenými věcmi, sekeru, kterouž v tom zoufalství levé dveře pobočí nadlidskou téměř silou prosekal a otevřel. Vyhrnuvše se z kostela spatřili k svému ustrnutí, že pro plameny odevšad šlehající nikdež spásy ani ochrany není.

Odvážlivější však přece zoufale běželi kolem kostnice k „Červené hospodě“ a Křovickou ulicí k blízkému potoku, jehož však všichni nedosáhli; někteří již na hřbitově, jiní na ulici plameny a kouřem omráčeni byvše padli a ostatní, co do kostela se vrátivše po všech koutkách zalezlí se ukrývali, byli jsou zadušeni a na škvarek - jak říkáme - spáleni. Jediný Josef Holman se svou ženou doběhl šťastně potoka, do něhož oba skočili; avšak v něm se opařili v té míře, že po více měsíců opařené své údy hojiti museli, majíce až do smrti z toho na těle bolestnou památku.

Právě tím násilným prosekáním a otevřením dveří protějších rozňal se oheň v kostele, takže všecky stolice, zpovědnice, oltáře s obrazy i všecky tam snesené věci do ohně se dostaly a hořely - oheň pak i do sakristie, kterou měli za bezpečnou - nepochybně kazatelnou - samé vnikl a tam všecky ty drahé věci a kostelní roucha i se všemi matrikami a pamětnicemi pohltil a ztrávil. Shořelo 36 namnoze drahocenných a bohatých ornátů, skvostných pluvialů, dalmatik a množství prádla, 3 kalichy a nad to ještě jiný přes 2 libry těžký kalich, monstrance a ciborium též přes 2 libry těžké, dvouliberní lampa, vše stříbrné, a svícny na oltářích. Zachovaly se toliko 3 stříbrné kalichy, starožitná cínová křtitelnice a oltář Panny Marie. Obraz svatého Václava na hlavním oltáři zachován byl zásluhou děkana Obsta, který zavolal přikvapivší sem z Josefova vojáky. Těm se podařilo oheň uhasiti a tak cenný ten obraz zachovati. Barvy na obraze ovšem vedrem oprýskaly. Veškerá škoda v kostele způsobená činila jen podle povrchního odhadu na 22.000 zl. Rovněž shořela zvonice, na níž tři zvony - 70, 18 a l cent těžké dílem se rozlily, dílem na kusy se rozpadly. Jen zvon Čtvrtý zůstal bez porušení. Byl roku 1723 přelit.

Drobných zbytků roztaveného stříbra vyhledáno v popelu a rumu po požáru 33 liber a 6 lotu, což prodáno z vyššího povolení puncovnímu úřadu na Opočně za 501 zl. 15 kr. konv. m.

Požárem tím zničeny všecky domy na náměstí, radnice s věží a podle ní stojící pivovar, odkud se pak oheň šířil na všecky strany, po větru i proti větru, takže během tří hodin lehlo popelem 269 domů, kostel, děkanství tehdáž celé ze dřeva, 2 školy, špitál, 5 židovských domů se synagogou, 69 stodol a jen Opočenská a Pulická ulice zůstaly uchráněny; dále jedno stavení v ulici Křovické, 7 ve Svatodušní a 8 stavení v Domašínské ulici. Obilí na sýpkách uloženého shořelo 4.000 korců.

Bohužel, i 19 lidí, většinou starších a dětí, nemajících sil k útěku, uhořelo.

Pulickou ulici ochránila josefovská a opočenská stříkačka.

Jaká vichřice při ohni panovala, poznati z toho, že veliké a dosti těžké opalky až do Křovic odnášela, a partesy, jichž učitel chtěl uchrániti, z rukou mu vytrhla a až na Branku u Náchoda zanesla.

Jaká hrůza a zkáza objevila se lidem po skončeném ohni, těžko si představiti, a co pocítila kupcová Anna Králová, která spatřila na hřbitově dvě své dítky na zemi uhořelé a spálené, jak se za ruce drží, ležeti - nelze vůbec pověděti.

K večeru téhož dne bylo skoro 1800 lidí bez chleba a přístřeší. Druhého dne v sobotu spadla zeď domu Wolfa Wertheimra na židovském náměstí a zabila jednu ženu.

Některé příbytky zůstaly po mnohá léta spáleništěm. K zmírnění bídy postižených sešlo se množství milodarů z okolních měst i od jednotlivců; i kníže opočenský poskytl pohořelým četné výhody, čímž mnohým bylo ulehčeno. Někteří však prodavše své spáleniště odešli, aby jinde své štěstí založili.

A jako památka na tento hrozný požár zachovala se až dosud v Dobrušce - aspoň v opise - píseň, či spíše rýmované vylíčení těch událostí při požáru. Píseň „sepsána roku 1807 ten rok po ohni ve Dvorečku u Pulic, kdež vše pravdivě sepsáno a do tisku i dáno téhož léta".

Osudný pro Dobrušku byl opět požár dne 7. října 1866. K večeru před 6. hodinou vyšlehl oheň na náměstí v č. 9. a za velikého sucha stálo ihned celé náměstí v jednom plameni. Shořelo 81 čísel, celé náměstí, radnice s pivovarem a věží, Kostelní ulice až po samou školu, s druhé pak strany naproti škole obecné.

Škoda tím ohněm povstalá počítala se na 400.000 zlatých. Dne 3. listopadu 1866 byl purkmistr dobrušský p. Fr. Laichter u audience u císaře, tehda právě v Josefově meškajícího, prose ho o pomoc dobrušským pohořelým, a připojil k své prosbě fotografii vyhořelého města, kterou p. Josef Archleb hned po požáru byl zhotovil.

Po několika dnech obdrželi Dobrušští od císaře 1000 zlatých, od knížete Colloredo-Mansfelda taktéž 1000 zl., od hraběte rychnovského Hanuše z Kolovrat 400 zl., od biskupa Hanla 100 zl., z Vídně 3000 zl., z Prahy 25 zl., i odjinud pomáháno.

Až do roku 1849 měla Dobruška svůj vlastní magistrát, totiž město muselo si opatřovati svého vlastního zkouseného právníka a pravomoc městské rady s tímto zkouseným radním obsahovala veškerou agendu, kterou nyní vykonávají politická správa a okresní soud. Tato pravomoc platila skoro výhradně pro město, neboť z venkovských obcí podléhaly jí pouze Křovice, které postoupeny byly kdysi městu ve prospěch špitálu. Pod ní stály také veškeré usedlosti, které povstaly z bývalého svobodného statku v Běstvinách. Proto také měli osadníci z Běstvin tu přednost, že se po smrti pochovávali na městském hřbitově, kdežto z ostatních vesnic u sv. Ducha.

Roku 1849 až 1850 došlo k reorganisaci úřadů. Zrušily se všechny vrchnostenské úřady i městské magistráty a na místě nich zavedeny úřady okresní, a to hlavně v těch městech, kde bývaly magistráty. Tímto způsobem byl zřízen i v Dobrušce okresní úřad v tom rozsahu, jak nyní jest okresní soud. Města zpravidla postoupila své radnice těmto novým úřadům. V Dobrušce však to nebylo možno, neboť rathouz stačil sotva pro obecní úřad, a proto se najal pro nový úřad nově postavený dům Hofmanův, který se též nazýval Kotlářův (na začátku Pulické ulice). Město však převzalo závazek postarati se co nejdříve o vhodnější místnosti pro tento úřad.

Úmrtím purkmistra Schwarze byl již úřad pro město ztracen, neboť po něm nastala v obecní správě pravá anarchie. Byla zvolena nová hlava města, a to lékárník J. Khitl, starý mládenec, jenž se o svůj úřad příliš nestaral. Lhostejností starosty a nesvorností radních se stalo, že Opočno nabídlo místnosti pro okresní úřad a když se v Dobrušce nevzchopili k nápravě, přijely v létě 1858 ze dvorů pulických panské povozy a milý okresní úřad odvezly do Opočna. Po smrti starosty Khitla smířily se sporné strany, nákladnická (z rynku) a chalupnická, a staraly se o to, aby opět okresní úřad dostaly zpět, ale marně.

K. MICHL: DOBRUŠKA.
Historický vývoj města.

U kolébky města Dobrušky nestál ani kníže ani šlechtic.

Zrodila se jako bezvýznamná, nepatrná horská vesnička v houští lískových keřů, které ustoupily sekerám prvních kolonisátorů, v samé blízkosti pohraničního hvozdu, od pradávna hlídaného hradem Opočnem a proseknutého obchodní stezkou kladsko-polskou.

Dostala poctivé staročeské jméno Leštno.

O městě Dobrušce máme první zmínku z roku 1320. Mutina z Dobrušky se dostal do sporu s dobrušskými měšťany pro ukládání nových a nebývalých břemen. Obě strany se odvolaly k několika pánům, kteří rozhodli, aby Mutina na měšťanech kromě platů z domů a rolí žádných robot nežádal pod pokutou 1000 hřiven stříbra. Ze smlouvy, která je v originále uložena v městském archivu, se dovídáme, že se Dobruška jmenovala původně Leštno.

Povýšením na město mění Dobruška i svou tvářnost. Kolem městečka vyrůstají primitivní hradby s branami, řada cechů nachází v něm své středisko. Mnozí měšťané vaří ve svých domech svobodně pivo.

R. 1364 dostává Dobruška t. zv. Magdeburská práva. Tím jsou malému provinciálnímu městečku dány všechny podmínky k rozkvětu a blahobytu.

Dobruška se stala sídlem rozsáhlého děkanátu, kterému ve 14. století podléhalo 36 far, některé až na Broumovsku, v Kladsku, na Náchodsku a Rychnovsku.

R. 1364 byla Dobrušce propůjčena i pravomoc soudní. Měla své hrdelní právo, ortel vykonával městský kat.

R. 1494 se usadili na Opočensku Trčkové z Lípy. Za jejich moudrého a vyspělého hospodaření stala se Dobruška bohatým městem.

V druhé polovině 16. stol. stavějí Italové na místě starého těsného hradu Opočna hrdé panské sídlo; v Dobrušce uprostřed prostorného náměstí s měšťanskými domy, zdobenými vzácnými sgrafity, vyrůstá radnice s krásným renesančním ochozem. Do města je zaveden vlastní vodovod.

Ale svému rozkvětu se Dobruška dlouho netěší. Hrubá pěst Ferdinanda II. dopadá i na Dobrušku, privilegia jsou jí zrušena a zničeny všechny zdroje hospodářského blahobytu. Je nucena vyhostiti i svého kněze.

Pak přichází bělohorská tragedie. Trčkové se marně snaží zachrániti majetek i čest. Magdalena Trčková, nenáviděná „tlustá Manda", pohlcuje celé kraje, opuštěné emigrující šlechtou. Panství Trčků zaujímá valnou část východních, severovýchodních a jižních Čech. Tato „paní" vysává poddané, že se odhodlávají k zoufalému odporu. Dobrušské náměstí se stává táborem revoltujících sedláků, město se k nim přidává. Zde je dán signál k mohutné vzpouře, která zachvacuje celé východní Čechy a nezůstává bez odezvy ani v ostatní zemi. Třicetiletá válka, četné posádky katolického i protestantského vojska a pokuty ochuzují město a ani Westfálský mír nepřináší úlevu. U zeleného stolu se zapomnělo na české protestanty, kteří byli dáni na milost a nemilost vítězi. Opočensko zůstává i nadále bojištěm.

Ale blízkost hranic a obavy vrchnosti ze ztráty pracovních sil umožňují obyvatelstvu unikati nejhorším výstřelkům násilné protireformace.

Do Dobrušky přichází komise s pátererem Koniášem vypleniti zbytky „kacířského bejlí". Ze zdejší fary vyjíždějí do okolí trestné výpravy, přivážejí knihy a pálí je slavně u kostela za zpěvu školních dětí.

Ale pod vychladlým popelem doutnají dále jiskry, Machovcové a Žalmanové udržují potají plaménky lidských svobod. A když Francie před celým světem proklamuje základní lidská práva, stoupá vědomí lidské důstojnosti ve vrstvách drobných řemeslníků a bezzemků, sedláci rovnají ohnuté hřbety a utlačené národy se probouzejí k novému životu. Zvůle šlechty je omezována státní mocí a poddaní jsou vyňati z její pravomoci. Dobruška dostává r. 1793 svůj magistrát.

V té době působí v Dobrušce osvícený kupec F. Vl. Hek, blízké Dobřany stávají se Mekkou českých literátů. Za kněžem-buditelem J. L. Zieglerem putuje do jeho horské fary Dobrovský, M. Z. Polák, Rettigovi, solničky Patrčka a j. Na spilce dobrušského pivovaru hrají ochotníci první česká divadla.

Dobruška, vyvážená z poddanství opočenské vrchnosti, stává se r. 1850 sídlem okresu, dostává berní úřad a okresní soud. Staví silnice, upravuje svůj zevnějšek, drobné manufaktury rostou v dobře prosperující řemeslné závody a dobývají zvučného jména. Soustružníci, mezuláníci, řezbáři, ševci, hrnčíři a tkalci zajíždějí daleko za hranice okresu.

Již roku 1889 a hned na to 1892 může Dobruška mezi prvními venkovskými městy pořádati krajinské výstavy, aby dokumentovala svou hospodářskou a kulturní zdatnost. V Dobrušce vyrůstají velké textilní závody, světoznámá továrna na likéry „La Ferme" a stuhárny. Do města se stěhují z venkova bezzemci a hledají obživu v rozvíjejícím se průmyslu. Obec staví měšťanskou školu, spojuje se se světem telegrafem, lokální drahou. Zakládá park, její kulturní život se prohlubuje, hudební tradice vrcholí pozváním valské hudby na pařížskou výstavu, později filharmonií, kterou přichází dirigovati do města sám skladatel Bendi.

Význam Dobrušky, která hospodářsky i kulturně podchycuje celé Orlické podhoří, stále roste a neklesá ani tehdy, když opočenský okres splývá s novoměstským v jeden správní celek.

Bohatá historie města a jeho okolí vábila mnohé z našich význačných literátů, kteří ji pak učinili známou ve svých dílech: Jirásek v „F. L. Věkoví" a „Temnu", Laichter v „Sychrově éře" a F. A. Šubert ve svých pamětech „U nás v Dobrušce". I Božena Němcová se o ní zmiňuje velmi zhusta.

Ing. M. GRÜNZWEIG: DOBRUŠKA PO STRÁNCE STAVEBNÍ.

Město Dobruška je situováno při Zlatém potoku a Brtvě, na kopcovitém terénu při silničních křižovatkách Hradec Králové - Orlické hory, Rychnov n. Kn. - Náchod. Město je značně vzhledem k počtu obyvatel rozlehlé, takže vedení kanalisační, vodovodní, elektrické a komunikace jsou velmi dlouhé a tím i nákladné. Velkým handicapem je nedostatek vody, a to nejen pro koupaliště, průmyslové podniky a pod., ale i pro vodovod.

Přes tuto nevýhodu je Dobruška velmi čilým městem, dík svému bohatému obchodu, což pochopitelně má svůj vliv také na jeho výstavbu.

Již r. 1895 za prozíravého starosty města p. Archleba, pořadatele velké průmyslové výstavy, opatřen byl regulační plán, který aspoň poněkud usměrnil výstavbu města. Po světové válce byly založeny celé čtvrti: Jiráskova, na Poříčí, později na Příčnici a u kasáren, a výstavba města šla směrem po obvodě. Město mělo staré zděné odvodňovací kanály a primitivní gravitační, částečně dřevěný a hliněný, později železný vodovodní řád napájející stojany.

Při stálém rozvoji města a postupu bytové kultury a hygieny byla brzy pocítěna potřeba řádné kanalisační sítě. Byl vypracován generelní projekt ing. Frimlem a r. 1933 přikročeno k vybudování I. etapy firmou Batik a Haase. Ve stavbě pokračováno následujícího roku spojenými firmami Ing. R. Kunc a Jos. Jirsák. Tato síť byla později doplňována menšími sběrači, takže dnes je před dobudováním. V nejbližší době bude přikročeno po vyřízení vodoprávních věcí k zřízení čisticí stanice.

Vodovodní gravitační síť byla postupně rovněž rozšiřována. Teprve však s výstavbou kasáren projevila se naprosto neodkladná nutnost velkorysé rekonstrukce. Dr. Burešem vypracován projekt výtlačného vodovodu. Byly zachyceny důkladně prameny v akumulační nádrži, postavena čerpací stanice, vodojem a veden výtlačný a zásobní řád.

Pokud se týká komunikací, je v Dobrušce vybudována hlavní dopravní tepna jako betonová silnice systém Valina (kostky do betonu), nedávno pak byla dehtována ulice Domašínská. V současné době upravují se na mnoha místech betonové chodníky a co nejdříve dojde k vydláždění a k úpravě náměstí.

Ve špatném stavu jsou koryta potoků, leč i v tomto ohledu dojde, podle projektu vypracovaného min. zemědělství, k zlepšení.

Ze starých památných staveb máme v Dobrušce vedle kostelů radnici, z novějších třeba poukázati na Rýdlovu vilu, adaptovanou arch. Kotěrou, dále sokolovnu od arch. Machoně, Husův sbor, záložnu, objekt kasáren, živnostenskou školu, domy pro chudé a j.

V současné době dostavuje se velkorysá stavba městské spořitelny od arch. Dr. Rejchla a co nejdříve se započne se stavbou pošty, dalších domů pro chudé a obchodního domu Baťa.

Dobruška může se také pochlubiti pěknými sady, hřištěm a právě nově upravovaným hřbitovem.

Jako nejbližší požadavky nutno označiti, vedle opatření nového regulačního plánu, výstavbu radnice, čisticí stanice a řádného společenského střediska, hotelu, zastavění volných parcel uvnitř města, uvolnění několika stísněných křižovatek a úpravu náměstí.

Rozhodně podle vypočtených dat náleží Dobruška poměrně mezi stavebně velmi čilá a pokročilá města.

ALOIS HANOUSEK. DOBRUŠSKÉ ŠKOLY.

(Upraveno podle historických pramenů městského archiváře p. odb. učitele Josefa Cvrčka.)

Dobruška - čilé městečko pod Orlickými horami - snažilo se již v minulosti o řádné školení mládeže a této snaze zůstalo věrno až podnes.

Dnes je Dobruška sídlem dvou škol obecných, dvou újezdních škol měšťanských a obvodové školy živnostenské pro učně celého opočenského okresu.

ŠKOLY OBECNÉ:

Kdy byla v Dobrušce založena první škola, nedá se z dostupných historických dokladů zjistiti. Ale již v listině pana Mutiny z Dobrušky a jeho nástupce pana Sezemy, vydané v roce 1361, jest zmínka o učiteli školním. Od tohoto roku až do polovice XVI. století není o škole žádných dalších dokladů. V purkrechtních knihách se uvádí, že před rokem 1580 byla škola v nynějším čísle 369 (dům p. Ant. Maršálka proti kostelu).

Teprve zas r. 1565 vyskytuje se v listinách jméno Johannes, rektor - a současně s ním se uvádí Jan, kantor. Před rokem 1589 jmenován jest na dobrušské škole Jan Hořický, rektor - a Martin Markvartický, kantor. Ve svatební smlouvě z roku 1596 uveden jest poctivý mládenec svobodného učení literního Tomáš Skutečský a v roce 1601 zaznamenána jest smlouva svatební Michala Hejnyše z Temenice, poctivého mládence svobodného umění literního a kantora v Dobrušce.

Na počátku XVII. století působil jako rektor školy Jan Zádolský (jinak Janák zvaný) a po něm asi Jan Paldrian Pražský. V r. 1624 byl rektorem Jan Jimramovský a školními mládenci Tomáš Bílý a Jiří Černikov-ský. V roce 1630 byli na škole Jan Viktorin Křížanovský s pomocníkem Vilémem Landškrounským. Pak následovali rektoři: Martin Vaštera, Jan Hubatka, Adam Šetlar (jinak Šteklar), Václav Holič, Antonín Vondřejc Přepyšský, za něhož bylo vyučováno v budově „na obecním dvoře" v nynější ulici Domašínské. Tu se vyučovalo až do roku 1806, kdy škola byla zničena požárem. Pomocníkem Vondřejcovým byl Antonín Kincl a později Alexandr Butta.

Rektor Antonín Petr měl za pomocníka Václava Dušánka a po něm Františka Ježátko, který se stal po smrti Petrově učitelem. Tento Ježátko jest František Havránek z Jiráskova románu F. L. Věk. Zásluhou Ježátkovou počalo se vyučovati ve dvou třídách místo dosavadního vyučování ve třídě jediné.

Prvním pomocníkem Ježátkovým byl Antonín Weyr, po něm nastoupil Klement Ungrad, Vincenc Kroupa, Josef Steinman, Václav Svoboda, František Mindl, Dominik Bulíček a Petr Polanský.

Po smrti Ježátkově se ucházelo o místo 10 kandidátů. Z nich byl zvolen za učitele Josef Müller, učitel cholticky, který však neobdržel dekret na toto místo. Záhadným způsobem dostal dekret máchovský učitel Seidl, kterého doporučoval krajský hejtman von Höpfligen. Proti tomu vznikl v občanstvu dobrušském odpor a v důsledku toho musel Seidl dekret vrátiti. Zvolený Müller pak nastoupil v prosinci 1804. Tomuto učiteli se dostalo čestného názvu „vzorný učitel" - prý za to, že s děkanem zaváděli vyučování německé, a to již od první třídy. Ve třídě třetí vyučovalo se již jen německy a třída označena byla jako: Dritte deutsche Privatklasse.

Po požáru v roce 1806 zničena byla budova školní i všecky úřední knihy a spisy. Vyučování bylo po delší dobu přerušeno. Později se učilo v místnosti najaté, ale podle úředního dobrozdání nevhodné a zdraví mládeže škodlivé.

Proto byla v roce 1817 postavena nová škola na spáleništi chudobince, ve které se počalo vyučovati v roce 1818. Náklad na stavbu této školy (je to nynější dívčí obecná škola) činil 24.511 zlatých.

Do dobrušské školy chodily dítky z Dobrušky, Chábor, Pulic, Mělčan, Provoze, Domašína a Křovic; později byly sem připojeny i dítky z Valu, Běstvin, Březin a Chlístova. Tyto poslední vyučoval excurendní pomocník v soukromém bytě.

Přiškolené obce Val s Chlístevem a Domašínem zřídily si vlastní školu, děti z Chábor přeškoleny byly na Skalku, z Běstvin a Březin do nové školy ve Spech.

Přesto byl počet dítek v dobrušské škole velmi značný, jak svědčí zápis o rozdělení žáků do tříd z roku 1827-28: zapsaných dětí bylo 312, z nichž bylo 186 chlapců a 126 dívek. Do 1. třídy zařaděno bylo 175 dětí, do 2. třídy 100 dítek a 3. třídu navštěvovalo jen 37 dětí ze zámožnějších rodin.

Roku 1821 zřízeno bylo v Dobrušce místo druhého školního pomocníka se služným 120 zlatých ročně.

Učitel Müller zemřel roku 1828 a jeho nástupcem se stal František Novák, třebechovický pomocník, který podle stížnosti z roku 1841 pokládal své pomocníky za chůvu svých dětí.

Za něho se vystřídalo na dobrušské škole mnoho pomocníků. Byli to Ignác Brož, Václav Jirsák, Josef Novotný, Václav Kořízek, Jan Jirka, Václav Viravský, Josef Maršík, Josef Paukert, Jan Findejs, Josef Fischer, František Schiller, Ignác Gibiš a ještě jiní, jejichž jména se nezachovala.

V roce 1864 byla škola přeměněna na samostatnou hlavní školu o čtyřech třídách. Učiteli na ní byli: František Novák z Dobrušky, Karel Jelínek, učitel z Mladé Boleslavi, Jiří Dlouhý, podučitel hlavní školy v Kolíně, a jako podučitel zvolen byl Jan Findejs, dosavadní pomocník dobrušský.

Po pěti letech byla škola změněna podle školského zákona na obecnou smíšenou školu o pěti třídách. Jelikož v budově školní bylo místa jen pro čtyři třídy, musela býti pro další třídy najímána místnost v různých soukromých domech. Proto v roce 1884 byla postavena nová budova nákladem 14.500 zlatých. Stavěl ji zednický mistr Antonín Žílka z Kuklen. Je to nynější obecná škola chlapecká.

Roku 1885 byla škola rozdělena na obecnou pětitřídní školu chlapeckou pod vedením ředitele Jana Findejse a čtyřtřídní obecnou školu dívčí, jejíž správa svěřena byla sl. Vojtěšce Pilařové.

Budova obecné dívčí školy sloužila déle než 120 let. Za tu dobu vykonala svůj úkol a dnes je již jednou z nejnevhodnějších školních budov. Proto město Dobruška vyřešilo umístění školy tím, že postavilo novou budovu pro obvodovou školu živnostenskou, ve které má místnosti i obecná škola chlapecká. Dívčí obecná škola přesídlila pak do upravené školy chlapecké. Obě obecné školy jsou pětitřídní, chlapecká má v roce 1939-40 jednu pobočku při 3. třídě. Správu školy vedou ředitelé újezdní školy měšťanské, a to chlapecké Alois Hanousek, dívčí Antonín Zítko.

ŠKOLY MĚŠŤANSKÉ:

Měšťanské školy dobrušské dosahují stáří půl století. V měsíci listopadu 1888 podala místní školní rada městskému zastupitelstvu návrh na zřízení měšťanské školy. Zastupitelstvo přijalo jednomyslně učiněný návrh a usneslo se žádati o povolení měšťanské školy dívčí i chlapecké a projevilo souhlas převzíti vydržování těchto škol.

Přiškolené obce Křovice, Mělčany, Pulice a Provoz byly ochotny darovati na měšťanské školy dar jednou pro vždy - asi 3.000 zl. Proto usneseno zažádati jen o povolení zříditi měšťanskou školu chlapeckou.

Zemská školní rada žádosti města vyhověla a tak již počátkem škol. roku 1890-91 otevřena byla prvá třída, v dalších pak letech postupně i ostatní třídy. Ve škol. roce 1892-93 byla měšť. škola chlapecká úplná o třech třídách. Na měšťanské škole byla zřízena dvě místa učitelská pro I. a III. odbor, dalším rokem i pro II. odbor a ještě pak jedno místo podučitele. Ředitel měšťanské školy byl současně i správcem obecné školy chlapecké.

Měšťanská škola dívčí vstoupila v život o dva roky později a její první ročník byl otevřen v září 1892, další opět postupně do roku 1894.

Na dívčí škole systemisováno bylo místo učitelské a ředitelské pro ředitele neb ředitelku s podmínkou, že místo řídící učitelky obecné dívčí školy bude zrušeno.

Pro první ročník měšťanské školy připravena byla místnost v obecním domě č. 61, která však nestačila pro nával žáků, a proto byla sem přemístěna jedna třída obecné školy a třída měšťanské umístěna byla v budově školy obecné. V dalších letech najímány byly místnosti pro školu obecnou v domě p. Buriana a celá měšťanská škola byla v budově školy obecné. Stejně tomu bylo i u měšťanské školy dívčí, pro kterou byla najata místnost v domě p. Špačka č. 371.

V měsíci září 1893 otevřena byla nová budova pro školy měšťanské, která byla postavena na místě zv. „Na zámečku", kdež stávaly domky p. Rejzka a Hejzlara. Plány na budovu vypracoval stavitel Vrat. Pasovský z Prahy a stavbu provedl stavitel Jos. Martinek z Náchoda. Náklad na stavbu činil 54.923 zlatých, místo stavební bylo za 3.050 zl.

Budova měšťanských škol byla jednou z nejmodernějších budov školních nejen na okrese, ale i v dalekém okolí. Dnes ovšem přesto, že je ještě plně způsobilá pro účely školské - má pro dnešní poměry málo místností a bude potřebí přístavbou co nejdříve ji rozšířiti, neboť počet tříd jest nyní dvojnásobný než před 50 lety.

Prvními učiteli na měšťanské škole chlapecké byli: Jiří V. Dlouhý, který byl pověřen i řízením školy, Josef Sova, Alois Mašek a podučitelem byl František Pišl, pozdější ředitel a archivář města Dobrušky.

Na dívčí škole byli ustanoveni: Antonín Fuchs, Antonín Fořt a pro vyučování ženským ručním pracím pí. Albína Máslová. Správa obecné dívčí školy byla zrušena a spojena se školou měšťanskou dívčí.

V roce 1905 zřízen byl při měšťanské škole chlapecké IV. ročník čili jednoroční učebny kurs pro chlapce i dívky. Tento kurs dobrušský byl jedním z prvních v Čechách a navštěvovali jej žáci i z okolních okresů. Zásluhou města byl tento kurs vydržován i v dobách válečných a hospodářsky velmi těžkých i při velmi malém počtu žáků.

V měsíci září 1937-39 byly obě měšťanské školy dobrušské prohlášeny za újezdní, čímž se ulevilo pokladně města Dobrušky, které po celou dobu 50 let obětavě samo hradilo celý věcný náklad na měšťanské školy, do nichž docházelo vždy více než 50% žactva z okolních obcí venkovských, které ničím na školy nepřispívaly.

Újezdní měšťanské školy mají po 3 třídách kmenových, na chlapecké jsou kromě nich dvě zatímní pobočky, na dívčí jsou pobočky tři. Všecka místa učitelská obsazena jsou plně kvalifikovanými učitelskými silami.

ŽIVNOSTENSKÁ ŠKOLA:

Všeobecná živnostenská škola pokračovací byla umístěna v budově měšťanské školy chlapecké. Vyučování bylo v dřívějších dobách večer po 6. hodině a v neděli dopoledne. Večerní vyučování bylo zrušeno a po celou řadu let se vyučovalo jedno půldne všedního dne a v neděli dopoledne. Teprve na zákrok p. inspektora živnost. škol bylo zrušeno i nedělní vyučování a učňové chodili do školy po jeden celý všední den. Vyučování mělo ráz jen teoretického učení, pouze švadleny vyučovány byly také šití a stříhání.

V roce 1930 na radu p. vrchního škol. rady Ing. Jaroslava Kohouta zahájena byla akce pro postavení samostatné budovy pro živnostenskou školu obvodovou. Akce tato setkala se s porozuměním a po překonání některých překážek rázu místního přikročeno v r. 1936 ke stavbě nové budovy, kterou projektoval p. Ing. Jaroslav Kohout z Hradce Králové a postavil Josef Jirsák z Dobrušky.

Do sotva postavené budovy umístěna byla vojenská posádka, přidělená do Dobrušky a zůstala v této budově až do postavení nových kasáren. Proto vyučování v nové škole mohlo býti zahájeno až počátkem školního roku 1939-40. Školu, která vyhovuje všem hygienickým požadavkům a má nejdokonalejšími stroji opatřené dílny, navštěvuje více než 200 žáků, kteří jsou rozděleni podle jednotlivých odborů. Správcem živnostenské obvodové školy jmenován byl p. J. Kvirenc, int. učitel živn. školy v Žamberku.

Do obvodové živnostenské školy jsou povinni choditi všichni učňové a učednice z obcí okresu opočenského a z obce Ohnišova.

V budově této školy našla útulek i obecná škola chlapecká, která má vyhrazeno I. a II. poschodí. Tím byla vyřešena nejpalčivější otázka umístění škol a dán základ nové části města.

LIDOVÁ ŠKOLA HOSPODÁŘSKÁ.

Škola tato zřízena byla v Dobrušce v r. 1929 a umístěna byla v budově školy měšťanské. Má dvě třídy, které jsou vyučovány od listopadu do dubna ve dvou půldnech Vyučují učitelé místních škol a řídící učitel z Pulic p. Fr. Klazar.

Lidovou školu hospodářskou spravuje místní školní výbor, který hradí věcná vydání. Osobní náklad hradí ministerstvo zemědělství.

Škola lidová má svůj značný význam pro odborné vzdělání venkovské mládeže a jest si jen přáti, aby našla více pochopení mezi rolnictvem.

OBCHOD, ŽIVNOSTI A PRŮMYSL.

Dobruška bývala od pradávna střediskem obchodu. Již v Jiráskově „F. L. Věku" čteme o tom, jak kupec Fr. Věk byl v čilých stycích obchodních s Prahou, kam dovážel plátna a zpět zboží koloniální. Rozvoji obchodu sloužila a slouží dosud výhodná poloha mezi Orlickými horami a úrodnou rovinou opočenskou. Sem přiváželi rolníci svoje produkty a pro ně si přijížděli horalé. Dodnes může se Dobruška pochlubiti velkými týdenními trhy úterními, k nimž má svůj vztah velké skladištní družstvo s mlýnem pro celý zdejší kraj.

Vedle hospodářských produktů zakotvil tu obchod se zbožím textilním, jež se vyrábělo a dosud vyrábí u domácích tkalců v Orlickém pohoří. Z toho největšího rozmachu docílil t. zv. obchod zasilatelský, který má tu přednost, že zde vyrobené zboží dodává se přímo konsumentovi poštou až do nejvzdálenějších vesniček a měst v tuzemsku i a hranicemi. Je zde několik přes 50 let stávajících obchodních domů textilních, jejichž výrobky mají nejlepší pověst. Vyrábějí se tu látky prádlové, ložní prádlo, hotové prádlo a celé výbavy. Zdejší firmy rády vzorky k výběru zašlou.

Z kvetoucích řemesel před 50 lety bylo by možno uvésti soustružnictví rohů na kuřácké špičky; dnes toto řemeslo z větší části zaniklo. Zato však vyvinul se z malých počátků průmysl hospodářských strojů, který je v Dobrušce zastoupen dvěma většími továrnami. Nově vznikl z oboru knihařského dobře prosperující průmysl kartonážský, který se specialisoval na poháry a kelímky pro různé účely.

Průmysl byl v Dobrušce po dlouhá léta v plénkách. Teprve ke konci min. století, když domácí výroba cenově ani množstvím nemohla již držeti krok s cizí konkurencí, počínají se zakládati textilní továrny. Mezi místními několika textilními závody máme specielní tovární výrobu stuh, kteréžto výrobky mají dobrý zvuk nejen v tuzemsku, ale i daleko za hranicemi. Prozíravostí správy místního právovárečného měšťanského pivovaru byl podnik tento zmodernisován a možno o něm s chloubou tvrditi, že je nejmoderněji zařízeným z menších pivovarů. Pivo dobrušské se těší chvále všech, kdož ho okusili.

Zřejmý vzestup obchodu, živností a průmyslu a tím i rozvoje celého města datuje se od postavení místní železné dráhy (r. 1908), která podhorské městečko Dobrušku spojuje s ostatním světem. Nový roz-

mach se očekává od zřízení nové živnostenské školy, pro kterou město postavilo krásnou budovu. Za posledních několik desetiletí s vývojem obchodního ruchu vznikly celé nové a úhledné čtvrti města, nové ulice a mnoho bylo vykonáno, co by překvapilo ty, kdož dlouho naši milou Dobrušku neviděli.

Z průmyslových podniků uvádíme továrny na hospodářské stroje fy. Václava Slavíka zeť, Josef Šeda, továrny textilní fy. Josef F. Tošovský & Klausner, Spojené továrny na stuhy a. s., Josef Lederer a syn, tkalcovny a obchodní domy zasilatelské Liznar a Krauser, Josef Hartvich, J. Tohn, Josef Císař, Bratří Krejcarové, Jan Werner, S. Bergmann, B. Kornfeld a j., úpravna Josef Sedláček, továrna kartonáže „Iko" Josef Kosař, řada podniků nábytkového truhlářství atd. Křovická cihelna Jana Vlčka v Křovicích vyrábí kromě všeho různého cihlářského zboží široko daleko osvědčené tašky, ze zvláštního ložiska hlíny, z kterého - dokud kvetla v Dobrušce a Třebechovicích živnost hrnčířská - se k tomuto účelu dovážela tato jemná hrnčířská hlína. Je zde naleziště mamutích zubů.

SPOJENÉ TOVÁRNY NA STUHY AKC. SPOL. V DOBRUŠCE

vlastní v Dobrušce dva tovární objekty. Vyrábějí znamenité druhy stuh a tkanic pro průmysl a velkoobchod, které prodávají ve všech pěti světadílech. Korespondence česká, německá, anglická, francouzská a španělská. Vzhledem ke své výkonnosti jest to největší podnik svého druhu nejen v Protektorátu, ale v celé střední Evropě.

Na místní význam pro město Dobrušku možno souditi z toho, že firma zaměstnává nyní 370 lidí, kteří se svými rodinnými příslušníky tvoří asi jednu třetinu obyvatel Dobrušky. Mimo to na stavbách a opravách továrních objektů a továrních domů zaměstnán jest značný počet stavebního dělnictva.

Platy zaměstnanců, nákupy firmy u místních obchodníků, úhrady za práce místním živnostníkům a značná poplatnost jak firmy, tak i jejích zaměstnanců znamenají značný přínos do oběhu statků v městě a okolí, jehož obyvatelé, ve stuhárnách zaměstnaní, zpeněžují svou práci na cizích trzích.

TOVÁRNA NA HOSPODÁŘSKÉ STROJE FY VÁCLAVA SLAVÍKA ZEŤ JOSEF VANĚK V DOBRUŠCE.

Zakladatel závodu Václav Slavík, rodák dobrušský, jako mladý, chudý tovaryš strojnický procestoval na cestě za zkušenou velkou část starého Rakouska i Uher a pracoval zejména v Pešti a v maďarském Baňatě ve velkých závodech kovodělných, kde se tehdy obráběly také střely pro válku rusko-tureckou.

Vrátiv se v roce 1880 domů s malými úsporami, ale s pilnýma rukama a nezlomnou vůlí probíti se, chopil se těžké tehdy práce strojnické, pracoval sám, ručně, neznaje mnohdy rozdílu mezi dnem a nocí, a v městském museu možno shlédnouti dosud starý rodinný železný moždíř, nesoucí letopočet 1694, který dnem vzhůru obrácený sloužil mu s počátku za provisorní první kovadlinu.

Teprve po delším čase mohl si z úspor pořídit první hoblovací stroj, poháněný ovšem ještě ručně, který si důmyslně a účelně přizpůsobil a seřídil k rýhování mlýnských válců.

Léta ubíhala a po čase malý parní strojek ulehčil námaze, a když se závod specialisoval na výrobu patentovaných, zakladatelem skonstruovaných válcových šrotovníků a mačkadel ovsa, na nichž uplatnil důmyslný vynálezce zejména svoje zkušenosti z pobytu u světové firmy Ganzovy v Pešti, počal vzkvétati, takže po smrti zakladatelově mohla se podnikavá vdova roku 1911 odhodlati k stavbě dnešní moderní továrny.

Přišla pak světová válka a výrobky firmy Slavíkovy, jmenovitě domácí mlýny, staly se dobrodiním těžce tehdy rekvisicemi zkoušeného venkova a mnohé rodiny i od hladu zachránily. V archivu závodu jsou o tom četné doklady.

Také druhý specielní výrobek firmy: čisticí mlátičky všech velikostí, pro který vzhledem k stoupající poptávce hned po válce zřízeno nové oddělení za účelem racionalisace výroby, získal si všeobecné obliby. Krise, která stihla průmysl hospodářských strojů v letech 1922 a 1923, dolehla těžce také na tuto hospodářskou strojírnu, ale dík obezřelému a prozíravému vedení šťastně byla překonána a dnes pracuje závod se zvýšenou výkonností, vybaven moderními stroji, zaměstnávaje na 120 zaměstnanců a je důležitou složkou hospodářského života města i kraje.

Specielní výrobky firmy: Slavíkovy pat. šrotovníky s válci neb kameny, mačkadla ovsa, po př. kombinované universální domácí mlýny na šrotování, mletí a mačkání, čisticí mlátičky a lisy na slámu, stejně jako moderní automatické řezačky píce s výfukem neb odhazem, těší se stoupající oblibě u nás i v zahraničí pro své četné přednosti, zejména jednoduchost a při tom dokonalost konstrukce, přímo úzkostlivé vypracování, jakož i obdivovanou výkonnost, a chráněná známka firmy „STELLA" stala se značkou vyhledávanou pokročilými zemědělci.

Dobrá jakost i pověst výrobků, odborné a obchodní dlouholeté zkušenosti dnešních podnikavých majitelů, stejně jako kádr starého, kmenového zapracovaného dělnictva, opravňují naději v další růst a rozkvět závodu, první to dobrušské továrny na hospodářské stroje, která v příštím roce oslaví 60 let svého trvání.

ZASILATELSKÉ ZÁVODY TEXTILNÍ

tvoří v Dobrušce podstatnou součást průmyslu a obchodu. Jejich vznik datuje se před 60 lety a mají svůj vzor z obchodních domů zahraničních z tehdejší doby. Mají však tu přednost, že jsou také výrobci látek a prádla a dodávají v poštovních zásilkách výhradně přímo rodinám. Prvním takovým obchodním domem je firma Liznar a Krauser, domácí český podnik, založený r. 1886. Její hodnotné výrobky jsou známy téměř v každé zapadlé vsi. Dodává hlavně látky šatové, prádlové, ložní a stolní soupravy, hotové prádlo, textilie bytové a celé výbavy. Na vyzvání firma ráda pošle vzorky a ceníky k výběru.

Zdroj: kniha „Nové Město nad Metují a jeho kraj - výběr.

A co o sobě píše město Dobruška dnes?

Historický popis města

Počátky města sahají do středověku, kdy na křižovatce obchodních měst vyrostla osada Leštno, která později přijala po svých feudálních pánech název Dobruška. První písemná zpráva o Dobrušce je z roku 1320. Mutina z Dobrušky v ní stvrzuje měšťanům právo vařit pivo a osvobozuje je od robotní povinnosti, místo níž mají odvádět pouze poplatek, zvaný šos. Dokument informuje i o tom, že město bylo obehnáno hradební zdí a mělo již v této době atributy sídliště městského charakteru.

Plných městských práv se Dobrušce dostává v roce 1364, kdy listinou Mutinova syna Sezemy z Dobrušky obdržela soubor tzv. práv magdeburských neboli hradeckých. O nejstarších dějinách města máme velmi málo informací, protože dokumenty z těchto dob byly zničeny požárem.

Ve městě i v celém kraji se setkaly s živým ohlasem myšlenky husitské reformace, o němž svědčí i to, že v druhé polovině 15. století je téměř všechno obyvatelstvo podobojí. Svoje útočiště a bezpečné zázemí nalezla v kraji i vznikající Jednota bratrská.

Doba od konce 15. do prvních desetiletí 17. století patří k obdobím největšího rozkvětu města. Hospodářský rozvoj se těšil podpoře nových majitelů opočenského panství Trčků z Lípy. Dobruška se stává ekonomickým centrem celého trčkovského podorlického dominia. Po požáru r. 1565 vyrůstá na spáleništi nové město, tentokrát již v podobě renesanční. Jeho dominantou se stává nová budova radnice.

Slibný vývoj zastavila třicetiletá válka. Na jaře 1628 se Dobruška zúčastnila velkého povstání poddaných podorlického kraje, vyvolaného počínající rekatolizací. Tajné evangelictví se pak na Dobrušsku udrželo přes celé období protireformace.

18. století přineslo městu barokní sloh, který významně poznamenal jeho stavební tvář. Nejvýraznějším počinem byla barokní přestavba děkanského kostela sv. Václava.

Závěr 18. a celé 19. století je obdobím procesu tvorby novodobého českého národa. Dobruška byla jedním z podorlických center národního obrození. Známá je osobnost vlastence a vzdělaného kupce Františka Vladislava Heka (Jiráskův F. L. Věk), jedním z dobrušských kaplanů byl Josef Liboslav Ziegler. Dobrušku v té době navštívil i Josef Dobrovský. Z dalších národních buditelů si připomeňme alespoň Josefa Mnohoslava Roštlapila, mj. i autora prvních dějin Dobrušky.

Poslední desetiletí 19. století jsou ve znamení prudkého rozmachu společenského a kulturního života. V Dobrušce vzniká řada spolků kulturních, vzdělávacích i tělovýchovných. Velmi aktivní zde bylo např. ochotnické divadlo. V této době se začal rozvíjet i místní průmysl, zejména textilní. Na podporu hospodářského rozvoje byly v letech 1889 a 1892 uspořádány z iniciativy podnikatele a tehdejšího starosty Josefa Archleba dvě průmyslové a hospodářské výstavy, první svého druhu na českém severovýchodě.

Dalším impulsem pro rozvoj města a jeho život byl vznik samostatného státu - Československé republiky - který byl v Dobrušce na základě mylné informace vyhlášen již 5. října 1918. Rozšiřovaly se drobné i větší průmyslové závody a řemeslné i obchodní podnikání, městem pulsoval společenský a kulturní život. To vše zastavila válka a německá okupace, jíž padlo za oběť více než 70 dobrušských občanů.

Nové možnosti se Dobrušce otevřely po roce 1989. Rozrostla se obchodní síť, oživilo se podnikání. Obnovou historického jádra se mění i stavební tvář města.

Dnešní Dobruška se 7 000 obyvateli je přirozeným spádovým centrem oblasti Orlických hor a svou sítí obchodů a služeb i zajímavými kulturními památkami má všechny předpoklady stát se vyhledávaným místem pro naše i zahraniční návštěvníky.

A jaké je naše město ?

Dobruška leží v malebné krajině v podhůří Orlických hor. Město je bránou, která otevírá cestu do turisticky nejzajímavějších a nejvyhledávanějších orlickohorských středisek - Deštného a Olešnice.

První písemný dokument, dokládající existenci Dobrušky, je datován rokem 1320. Dlouhá a bohatá historie města zanechala své stopy v podobě četných památek, soustředěných zejména v historickém jádru. Nejvýraznější z nich je nepochybně renesanční radnice se 45 m vysokou věží. Expozice městského muzea v radnici seznámí návštěvníka stručně s dějinami města a s jeho hrdelním právem a výstup na ochoz věže bude odměněn překrásným výhledem na panoráma Orlických hor. Věž radnice je přístupná od června do září denně kromě pondělí. V reprezentačních prostorách radnice jsou prvotiny světově proslulého malíře Františka Kupky.

Jen několik desítek metrů od radnice, za náměstím, je rodný domek Františka Vladislava Heka (Jiráskova F. L. Věka), v němž je zpřístupněna stálá expozice života této významné osobnosti období národního obrození. Domek je možné navštívit v dubnu a říjnu o sobotách a nedělích, od května do září denně kromě pondělí. Mimo sezónu na předchozí objednání v muzeu.

Třetí stálá muzejní expozice je v bývalém rabínském domě (čp. 45 na Šubertově nám.) a je věnována historii dobrušské židovské obce. Její součástí je mikve - židovská rituální očistná lázeň ze 17. století. Jde o jedinou zpřístupněnou památku tohoto druhu v České republice. V tomto domě pořádá muzeum i pravidelné sezónní výstavy. Expozice „Židé v dějinách Dobrušky“, je otevřena v květnu, červnu a září v pracovní dny, v červenci a srpnu denně kromě pondělí.

Z dalších památek stojí za shlédnutí renesanční hřbitovní kostelík sv. Ducha, barokní děkanský kostel sv. Václava, židovský hřbitov ze 17. století, či obnovená renesančně barokní tvář historického jádra města.

Dobruška měla vždy výrazné kulturní zázemí. Narodila se zde, nebo žila, celá řada osobností českých kulturních dějin. Připomeňme si alespoň ředitele Národního divadla Františka Adolfa Šuberta, malíře světového jména Františka Kupku, nebo již zmiňovaného Fr. Vl. Heka, či nakladatele Jana Laichtera.

Současná dobrušská kultura je zastoupena zejména Kulturním domem, 70 mm moderním kinem, městskou knihovnou a muzeem.

Sportovně založený návštěvník města má možnost navštívit krytý bazén s celoročním provozem. Pro turisty je zde východiště řady zajímavých turistických tras do blízkého i vzdálenějšího okolí. V Dobrušce působí i řada sportovních oddílů, z nichž některé se mohou pochlubit i celostátními úspěchy.

Po celou svou historii byla Dobruška tržním městem, které tvořilo přirozené spádové středisko pro podstatnou část Orlických hor a Podorlicka. Tuto funkci v plné míře zastává i dnes. Postupně se rozvíjející síť obchodů, služeb, pohostinských a ubytovacích zařízení spolu se zajímavou historií, památkami a kouzelnou okolní krajinou, vytvářejí předpoklady pro atraktivnost Dobrušky jako vyhledávaného místa cestovního ruchu.

Věříme, že i vám se v našem městě bude líbit a že se sem budete rádi vracet.

Zdroj: www stránky města Dobruška.

Kolem Dobrušky po stopách F. L. Věka

V Novoměstské ulici, za bývalou Vodní branou, pár kroků z náměstí v Dobrušce, objevíme rodný domek Františka Vladislava Heka (1769–1847), kupce a horlivého vlastence, propagátora českých knih a českého divadla, přítele básníků, vědců i herců. O to, že je Hek nejznámějším z dobrušských rodáků, se zasloužil především Alois Jirásek svým románem F. L. Věk. Hekovy osudy jsme mohli sledovat i v mimořádném televizním ztvárnění s R. Brzobohatým v hlavní roli. Jestli se dnes František na nás odněkud dívá, určitě bude mít radost – Dobruška ukazuje návštěvníkům vlídnou tvář. Opravené památky, příjemná pohostinská zařízení a především spousta informací (v městském muzeu získáme řadu materiálů včetně brožury Procházky Dobruškou, tří sešitů Příběhů od Zlatého potoka, nádherné jsou Pověsti z Orlických hor a Podorlicka). Seznámení s Dobruškou můžeme rozšířit i o výlet za některými zajímavostmi v okolí.

Dobruška, nám. – Doly 2 km – Valské Doly 3 km – Bačetín 7 km – Sudín 8 km – Dolní Spáleniště 9,5 km – rozc. s modrou 10,5 km – rozc. s červenou 11,5 km – silnice 12,5 km – Podbřezí 14 km – pod Skalkou 14,5 km – Chábory 16,5 km – Mělčany 19 km – Dobruška 21,5 km

Dobruška leží v kotlině pod Orlickými horami poblíž soutoku Brtvy a Zlatého potoka na křižovatce starých obchodních cest. Nejstarší dochovanou písemností o existenci města je tzv. Mutinovo narovnání z r. 1320. Tehdy se lenní pán Mutina znesvářil se svými spoluměšťany – výsledek sporu je zaznamenán na zmíněném pergamenu. Mutina přiznal měšťanům právo vařit pivo a místo roboty mu museli platit poplatek takzvaný šos (z německého schutz, tedy vlastně poplatek za ochranu). Město, nazývané tenkrát Leštno (od staročeského lieska – líska), bylo již hrazeno. Historie osídlení tohoto místa je však mnohem starší. Staropaleolitický člověk se tu objevil již před 400 000 – 500 000 lety, jak to alespoň potvrdily nálezy Jana Klena (1907–83), místního spolupracovníka Archeologického ústavu ČSAV.

Trhová osada Leštno (též Leštná) vznikla patrně již na začátku 11. stol., není vyloučeno, že tady stával i hrad, jak dokládají místní názvy Na Hradčanech či na Baště. Pozdější název města Dobruška byl odvozen od majitele Dobruše. V r. 1364 vymohlo město další práva včetně jakési městské samosprávy. Dobruška nebyla nikdy obléhána, trápení však přineslo několik požárů (1565, 1702,1806, 1866) a události třicetileté války, městu se nevyhnula ani prusko – rakouská válka v r. 1866. Vesničané přepadli dva pruské oddíly – to ovšem nemělo naději na úspěch. Prusové pak vydrancovali Dobrušku a několik okolních vsí. V letech 1494–1634 bylo město majetkem Trčků z Lípy, od r. 1636 Colloredů, na konci 18. stol. tady bylo významné středisko obrozeneckých buditelů, kteří se scházeli u F. V. Heka. Od r. 1493 byly zakládány cechy (řeznictví).

V 18. stol. se kraj pod Orlickými horami dostal na periferii poté, co bylo od monarchie odtrženo území Kladska a Slezska. Klesal hospodářský význam, vždyť tady nebylo uhlí ani jiné suroviny, které startovaly rozvoj průmyslu v jiných regionech. Dobrušce se vyhnula i choceňsko – broumovská dráha, zprovozněná r. 1875. Až v r. 1908 vyjel vlak po přípojce z Opočna. V r. 1936 zaznamenala lokálka úspěšnou loupež – pachatel se na dobrušském nádraží zmocnil 99 000 korun. Nikdy nebyl dopaden, zato byl nalezen obětní beránek – jeden z pracovníků pošty, který s událostí prokazatelně neměl nic společného, takřka do konce svého života ze svého nevysokého platu škodu splácel. V noci z 22. na 23. července 1998 zasáhla kraj velká povodeň, která zničila i část železniční trati – uvažovalo se o jejím zrušení, ale nakonec se lokálku podařilo obnovit. Z historie je zajímavé datum 5. 10. 1918 – již tehdy byl v Dobrušce s předstihem oznámen rozpad Rakousko-Uherska a konec 1. světové války. Z průmyslových odvětví se v Dobrušce ujalo především strojírenství (výroba tiskařských strojů), konzervárenství, výroba stuh.

Do města vedly čtyři vstupní brány (Krajská, Horská, Solnická, Vodní – Novoměstská) a branka, sloužící jako nouzový únik v případě nebezpečí. Brány ani hradby se nedochovaly. Dominantou náměstí F. L. Věka je renesanční radnice z 2. poloviny 16. stol. se 45 m vysokou věží – z arkádového ochozu se otvírá nádherný výhled. Kuriozitou je původní popravní zvonek z r. 1607, který po zrušení hrdelního práva v r. 1765 sloužil k vyhlašování poplachů (původně visel nad šatlavou čp. 14). V radniční věži jsou dvě stálé expozice městského muzea: Malé dějiny Dobrušky a Hrdelní právo města Dobrušky (otevřeno: květen – září 10–16 h). Pod radnicí jsou rozsáhlé sklepy (nepřístupné), podobně pod mnoha dalšími objekty na náměstí – v dávných dobách sloužily podzemní prostory jako sklad soli, vína a kořalky, byla zde umístěna i městská pokladna. Nejrozsáhlejší sklepy jsou pod domem čp. 14 (bývalo zde vězení), v Kostelní ulici jsou dokonce sklepy dvoupodlažní. Vodní cisterna s pramenem v podzemí čp. 45

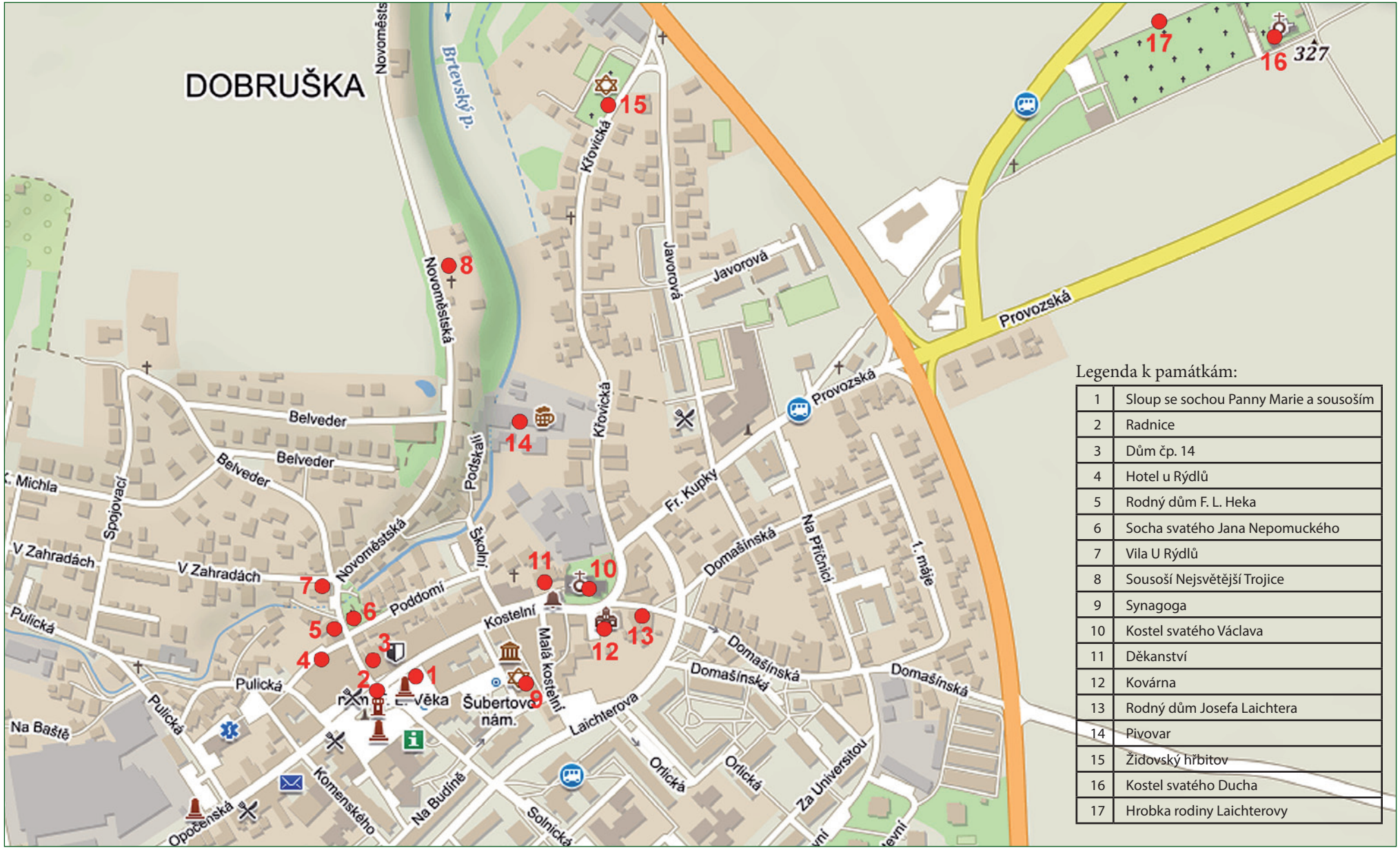

Legenda k památkám:

1	Sloup se sochou Panny Marie a sousoším
2	Radnice
3	Dům čp. 14
4	Hotel u Rýdlů
5	Rodný dům F. L. Heka
6	Socha svatého Jana Nepomuckého
7	Vila U Rýdlů
8	Sousoší Nejsvětější Trojice
9	Synagoga
10	Kostel svatého Václava
11	Děkanství
12	Kovárna
13	Rodný dům Josefa Laichtera
14	Pivovar
15	Židovský hřbitov
16	Kostel svatého Ducha
17	Hrobka rodiny Laichterovy

na Šubertově náměstí (dnes je zde muzeum) sloužila místní židovské obci jako rituální očistná lázeň – mikve.

Řada domů na náměstí si dochovala původní gotickou půdorysnou dispozici s dvorky v zadním traktu. Zajímavé jsou především domy čp. 14 s dochovanou renesanční dispozicí (původní radnice), čp. 17 s pamětní deskou, připomínající, že tady až do r. 1822 žil František Vladislav Hek. František se narodil 11. dubna 1769 jako nejmladší syn dobrušského kupce Josefa Heka. Ve čtyřech letech se s rodiči přestěhoval na náměstí. Chodil do městské školy – byl dobrým žákem a také výborným sopranistou. V deseti letech odešel do Prahy na piaristické gymnázium, kde se seznámil i s tehdy zakázaným dílem J. A. Komenského a dál se věnoval hudbě. Na otcův nátlak ale v devatenácti letech studia ukončil a vrátil se domů. Pracoval na opočenském zámku, ale nepohodl se s vrchností a byl propuštěn. A tak se v rodinném krámě začal připravovat na kupecké povolání. Oženil se (v r. 1792) s Marií Ježkovou a měl s ní tři děti: Františka Adama, Terezu a Ludmilu. Po otcově smrti převzal obchod, dařilo se mu, dopisoval do známých Krameriových poštovských novin. Odmítnul úřad purkmistra a místo v městské radě. V r. 1806 ale velký požár připravil Heka o majetek, navíc ho postihl i státní bankrot v r. 1811. Hek skončil s obchodováním a konečně přijal dlouho odmítané místo na radnici, kde dostal na starost školu, faru a pivovar. V té době se hodně věnoval literární činnosti. Ve spisku Veliký pátek alegoricky na biblické téma zobrazil dobrušské maloměstské poměry. Jeden z radních, Jettmar, Heka zažaloval a spor vyhrál. V r. 1821 Hekovi zemřela žena. Rozprodal majetek a odešel z Dobrušky – pracoval pak jako lázeňský dozorce v Janských Lázních, pobýval v Praze, u manželů Rettigových v Rychnově nad Kněžnou, v Litomyšli. V Lužici přeložil archiv Jednoty bratrské do němčiny. Ke konci života psal paměti – tato kronika rodiny Heků posloužila A. Jiráskovi jako podklad k napsání pětidílného románu.

Nakonec Hek odešel do Kyšperku (dnešní Letohrad) ke své dceři Ludmile, kde 4. září 1847 zemřel. Heka připomíná i socha na náměstí, kterou v r. 1962 vytvořil dobrušský rodák Josef Adámek v r. 1962 – je zajímavé, že hlavu modeloval podle Hany Čihákové, známé autorky písňových textů. V rodném domku s pamětní deskou (odhalena byla r. 1924) v Novoměstské ulici je stálá expozice (otevřeno: květen – září denně 8,30–17 h, duben, říjen SO, NE 8,30–17 h) – prohlédnout si můžeme světničku s dobovým zařízením, kupecký krám i pozůstalosti, připomínající život i dílo Františka Vladislava Heka. Zajímavým domem na náměstí je renesanční lékárna U Zlatého lva, dům čp. 19 U Černého orla, dům U Zlaté růže (narodil se tu herec Karel Lier, 1843–1909, a významný sociolog Miroslav Disman 1925–96, žijící po roce 1968 až do r. 1990 v USA a Kanadě. V domě čp. 35 žil v 17. stol. rytíř Jan Šídlo z Rittenštejna. Krutě zacházel se svými poddanými – a byl za to podle podle pověsti potrestán. Noc co noc je zapřažen do pluhu a čert s ním orá pole. Náměstí zdobí několik plastik – nejstarší je mariánský sloup, dílo O. Deckera a J. Melnického z let 1733–36, s postavami sv. Václava, Jana Nepomuckého, Františka Xaverského a Floriána. Původní dílo zahájil královéhradecký sochař Decker, ale pro „nemírné pití" byl úkolu zbaven a vystřídán Melnickým. Sv. Jan Nepomucký byl nahrazen kopií. Od 17. stol. byla na náměstí kašna, odstraněna byla v r. 1907. V r. 1994 bylo instalováno pozoruhodné dílo – žulová koule (o průměru 90 cm), otáčející se na vodním pol-štáři, dílo německé firmy Kusser z Aichy u Pasova.

Vedle náměstí F. L. Věka se prostírá nevelké Šubertovo (Malé) náměstí, v minulosti známé jako Židovské město. Židé přišli do města v 16. stol., na základě císařského nařízení v r. 1721 dostali do dědičného pronájmu domy na Šubertově náměstí. Stávala tu i synagoga, přebudovaná do dnešní novogotické podoby po požáru v r. 1867. V 50. letech 20. stol. koupila synagogu Českobratrská církev evangelická a jako modlitebnu ji využívá dodnes. Dům čp. 45vedle synagogy sloužil jako obydlí rabína, pak jej koupil Václav Malý a provozoval tu poštu – právě odtud vyšla mylná předčasná informace o zániku Rakousko-Uherska. V domě je dnes muzeum (otevřeno: květen, červen, září PO–PÁ 8–15, červenec, srpen ÚT–NE 8–17 h) se stálou expozicí Židé v dějinách Dobrušky (včetně očistné lázně – mikve). Židé byli 18. prosince 1942 odvlečeni – do Dobrušky se ze čtyřiceti pěti vrátil jediný…

V Novoměstské ulici naproti Hekovu rodnému domku je kamenná plastika sv. Jana Nepomuckého – nejstarší plastika v Dobrušce z r. 1712 od neznámého autora byla v r. 2000 nahrazena kopií od J. Duška a J. Švece. V domě čp. 15 bývalo „lehké" vězení pro dlužníky, dům čp. 187 (dnes Klub důchodců) byl postaven r. 1919 podle projektu J. Kotěry. Na Novoměstském kopci vybudoval dobrušský okrašlovací spolek v r. 1905 malý parčík Belveder, v němž se pořádaly i koncerty – otvírají se odtud nádherné výhledy. Poblíž v zahradě stojí rokoková socha Nejsv. Trojice z r. 1809 od M. Bartoše – až do r. 1766 tu bývalo jedno ze tří popravišť. V Kostelní ulici čp. 40 se r. 1773 narodila Marie Anna Ježková, manželka Vladislava Heka, v domě čp. 8 se narodil František Adolf Šubert (1849–1915), známý novinář a literát, jeden ze zakladatelů Spolku českých žurnalistů a první ředitel pražského Národního divadla, který pomáhal i dobrušským ochotníkům. V r. 1900 se stal ředitelem tiskařských a vydavatelských podniků České grafické unie, od r. 1903 redigoval Ottův slovník naučný a v letech 1907–08 byl ředitelem Městského divadla v Praze na Královských Vinohradech. Dům, kde se Šubert narodil, patřil pekaři a radnímu Doubravovi, tajnému evangelíkovi, kterému páter Koniáš v r. 1733 zabavil zakázané knihy a Doubrava byl potrestán nucenými pracemi (jeho osudy vylíčil A. Jirásek v románu Temno).

V domě čp. 6 se narodil Josef Archleb (1843–1913), který zřídil výrobnu likérů a zároveň fotoateliér, vystavoval s úspěchem v Paříži a sám organizoval v Dobrušce výstavy. Ve stejném domě zemřel vlastenecký kněz, přítel K. J. Erbena, první historik Dobrušky Josef Mnohoslav Roštlapil (1809–88). Na konci Kostelní ulice stojí stará kovárna čp. 364, asi 50 m od ní domek čp. 360 – odtud pocházela rodina Laichterova. Dr. Jan Laichter (1858–1946) vybudoval významné nakladatelství, získal čestný doktorát Univerzity Karlovy v Praze (v domku byla instalována stálá expozice).

V domě čp. 323 v ulici Františka Kupky prožil dětství a mládí rodák z Opočna František Kupka (1872–89). Jeho příznivcem a mecenášem se stal továrník a starosta Archleb – Kupka vystudoval malířství a přes Prahu a Vídeň se dostal nakonec do Paříže, kde se usadil a kde také za první světové války pomáhal organizovat československé legie ve Francii. Na konci Křovické ulice je židovský hřbitov, založený r. 1675, s nejstaršími náhrobky z r. 1688. Zvláštností je společný hrob židovských vojáků, kteří zemřeli v dobrušském lazaretu na následky zranění z bitvy u Náchoda v r. 1866.

V Opočenské ulici v domě čp. 100 žil a pracoval kronikář a malíř, lidový umělec Alois Beer (1833–97) – zanechal po sobě kroniku o rozsahu více než 3000 stran, se zápisy a obrázky, nejrozsáhlejší dílo svého druhu v celém regionu (uloženo je v dobrušském muzeu). V ulici Čs. odboje v původních dobrušských kasárnách sídlí Vojenský topografický ústav (dnes i pracoviště NATO). Název ulice Radima Drejsla připomíná hudebního skladatele (1923–53) a uměleckého vedoucího Armádního uměleckého souboru Víta Nejedlého, který se narodil v domě čp. 440. V ulici Na Baště je cenný roubený dům čp. 114, názorně předvádějící, jak vypadala původní předměstská zástavba Dobrušky. V nenápadné uličce, odbočující z Pulické ulice, se narodil v domě čp. 127 Jiří Novotný, dědeček Boženy Němcové. Součástí města je dříve samostatná ves Pulice, těžce postižená při povodni v r. 1998 – při záchraně spoluobčanů obětoval svůj život Josef Slavík. Z Pulic pochází naše přední country zpěvačka Věra Martinová (1960).

Nejvýznamnější církevní památkou je kostel sv. Václava, barokní svatyně, postavená M. Rossim v letech 1709–24 na místě původního gotického kostela P. Marie, připomínaného r. 1350. V r. 1806 při velkém požáru byla zničena většina původního mobiliáře, uhořela tu i řada lidí, hledajících záchranu před šířícím se ohněm. Zachovala se však cenná cínová křtitelnice z r. 1507 – nadlouho zmizela, až v 19. stol. byla objevena při úpravách potoka Brtvy a umístěna v městském parku. Tam se ale měnila v odpadkový koš a tak byla restaurována a předána městskému muzeu. V interiéru stojí za pozornost oltářní obraz sv. Václava od tyrolského malíře F. C. Rempfa z r. 1720 a obraz sv. Jeronýma od stejného autora, dále barokní sochy sv. Jana Křtitele a sv. Josefa, kazatelna a varhany. Na vnější východní zdi kostela jsou náhrobky Hekovy manželky a jejích rodičů. Areál doplňuje raně barokní zvonice, přestavovaná v r. 1693, zrušený hřbitov, poblíž nová budova děkanství z r. 1807 s kamenným znakem Colloredo–Mansfeldů. Kříž před děkanstvím nechala v r. 1820 vztyčit Anna Dariusová. Dříve tu stála trdlice, kterou byly trestány nestoudné ženy, za protireformace tady bvli vystavováni „kacíři". Při zdejší duchovní správě působil mj. i Josef Liboslav Ziegler (1782–1846), přítel Františka Vladislava Heka. (Ubytování, stravování, občerstvení: hotel U zlatého lva, restaurace Formanka, restaurace a penzion U Zelingerů, 400letá hospoda Na červené aj.)

Ze středu města jdeme společně s modrou a zelenou turistickou značkou ke kostelu sv. Václava, dál k hlavní silnici a přes ni k hezké zeleni – Venclíkovým sadům založeným v r. 1925. Uprostřed lipové aleje je barokní plastika P. Marie s Ježíškem* z dílny Melnických z r. 1747. Mírně stoupáme, postupně se otvírají hezké výhledy na

pásmo Orlických hor. Přicházíme k městskému hřbitovu**, založenému v r. 1874. Je tady pohřbena řada významných osobností, hrobka rodiny Laichterovy je dílem architekta J. Kotěry a sochaře Kalvody. U čtyřboké zvonice z r. 1687, kryté cibulovitou bání, je studna s dřevěným přístřeškem a lapidárium starých náhrobníků, vybudované v r. 1992. V přízemí zvonice bydlel v letech 1767–82 poustevník. Dominantou celého areálu je hřbitovní kostel sv. Ducha**, renesanční svatyně z poloviny 16. stol. Kostel byl později několikrát upravován, společně se zvonicí se objevil v televizním seriálu F. L. Věk. V interiéru je kamenný renesanční nápisový náhrobník rytíře Andreáše Nejmana z Ryglic a Löwensteinu z r. 1693.

Kamenitou cestou pokračujeme k okraji osady Doly** a dál po značce zelené scházíme k soutoku Brtevského a Bačetínského potoka. Zatočíme vpravo a jdeme půvabným údolím s řadou bývalých mlýnů – nejcennější je Vondřejcův mlýn čp. 29, založený mlynářem Balem v r. 1586. Roubený mlýn, poháněný Bačetínským potokem, byl v provozu do r. 1971. Nad domem čp. 64 stávala do r. 1788 dobrušská šibenice. Údolí si oblíbil významný český malíř krajinář František Kaván. Mijíme několik roubených stavení, dorazíme do Valských Dolů a stáčíme se vpravo mimo zástavbu – Bačetínský potok lemuje už jenom les. Na rozcestí odbočuje žlutá turistická značka vlevo do Ohnišova, my sledujeme stále zelenou značku, která vystoupí z údolí, směřuje přes pastvinu a vrací se k lesu, pak podél něj a zpět do údolí – potok zdoláme trochu krkolomně po kamenech nebo přebrodíme.

Vyjdeme na neudržovanou nesečenou louku a podél šipky k elektrickému vedení, dál už pohodlnější cestou na okraj Bačetína. Jdeme „humny“ k silnici, přetneme ji a stále po okraji vsi dorazíme opět k silničce a podél školy přicházíme na křižovatku poblíž autobusové zastávky, kde značku opustíme. Z křižovatky jdeme po silnici k jihu kolem hřbitova a novodobé svatyně, na rozcestí pak pokračujeme vedlejší komunikací přímo do Sudína* – sroubek připomíná někdejší roubenou architekturu. Stále po silnici jdeme otevřeným terénem přes návrší, na všechny strany se otvírají prakticky neomezené výhledy. Scházíme ke křižovatce silnic, zleva se k nám připojuje modrá turistická značka. Společně s ní přetneme hlavní komunikaci a pokračujeme vedlejší silničkou, zatáčíme vpravo podél chalup osady Dolní Spáleniště.

Pokračujeme prašnou cestou do blízkosti rybníka a mírně stoupáme do lesa. Na rozcestí odbočuje modrá značka vpravo – my ji opustíme a dáme se vlevo lesem, pokračujeme širokou cestou mezi stromy, zleva se k nám připojí další komunikace. Orientace není těžká, žádnou z pěšin nescházíme vlevo do údolí, stále jdeme prakticky po rovině, pak mírně klesáme (stále ale nescházíme vlevo do údolí) až k okraji lesa – cesty máme na výběr v podstatě dvě, obě vedou k okraji porostu a pěkné vyhlídce*. Prochází tudy původní červeně značená trasa, přeložená ovšem po povodních v r. 1998 na silnici. Zbytky značení jsou v terénu patrné, ale i bez značky to není problém. Po okraji lesa zatočíme vpravo a pak zpevněnou komunikací vlevo k osamělému stavení a dál k osadě. Na silnici je provizorní červená značka – vlevo bychom šli do vsi Dobré, my pokračujeme přímo (neodbočujeme vpravo po vedlejší silničce) mezi domky, klesáme k lesu a na jeho okraji uhýbáme úzkou pěšinou, poměrně prudce klesající do údolí Zlatého potoka**.

Hned na jeho okraji odbočuje vlevo pohodlná cesta s vyznačeným směrem k židovskému hřbitovu. Pustíme se po ní – po pár metrech se k nám připojuje odbočka z červené značky. Jdeme asi 200 m malebným údolím Zlatého potoka až k židovskému hřbitovu** – patří k nejromantičtějším památkám svého druhu u nás. Dokonale splývá s lesním zákoutím na břehu potoka, chráněn opěrnou zdí – ta se osvědčila i při povodni v r. 1998 a zachránila hroby před vyplavením. Nejstarší dochovaný náhrobek byl vztyčen r. 1726, pohřbívalo se tu až do osudného roku 1942. Povšimněme si vývoje výtvarného pojetí hebrejského písma i některých ozdob jako reliéfů lvů, otevřené knihy či spojených rukou. Symbol koruny je „korunou dobrého jména“ a připomíná dobré vlastnosti zemřelého. Unikátní je motiv tulipánů, pro židovské hřbitovy zcela neobvyklý.

Ze hřbitova se vracíme podél potoka k červené turistické značce, přejdeme po můstku na druhý břeh a podél vody pokračujeme k turistické orientaci u mostu a silnice na okraji Podbřezí pod zámkem Skalka. Původně středověký dvorec z poloviny 14. stol. byl přeměněn na pozdně gotickou tvrz a na renesanční zámek. Do dnešní podoby dal objekt barokně přestavět Antonín Josef Mladota ze Solopysk podle plánů G. B. Alliprandiho v letech 1736–39. Za Colloredo-Mansfeldů získal zámek dnešní podobu, v letech 1959–63 pak bylo obnoveno dnešní barevné tónování (červená a bílá). K zámku, v němž začíná děj Jiráskova Temna, přiléhá hospodářský dvůr. Areál není veřejnosti přístupný.

K zámku se váže příběh nešťastné lásky jediné dcery pána na Skalce Mladoty ze Solopysk a mladého myslivce, jednoho z Mladotových poddaných. Dívčin otec ale milence zpozoroval při jedné lovecké toulce – a rychle jednal. Myslivce přeložil do vzdáleného polesí a dceři našel urozeného ženicha. Zoufalé dívce se podařilo poslat vzkaz svému milému s prosbou o poslední setkání. Když se hoch potajmu přiblížil k zámku, dívka se vrhla z okna. Hned poté myslivec ukončil svůj život výstřelem z pušky. Na omítce zámku byl namalován rám zavřeného okna, z něhož vyhlíží dívčí tvář. Za letních nocí pak lze na loukách pod zámkem vidět stíny nešťastných milenců. Objímají se a poté se rozplynou v mlhovém obláčku…

Společně s červenou značkou stoupáme po silnici podél zámku a za pravotočivou zatáčkou odbočíme zpevněnou komunikací vlevo otevřeným terénem keŠvédskému kříži, dál vlevo mezi poli a lukami podél ovocných stromů zpět do údolí Zlatého potoka. Vlevo se prostírá přírodní rezervace Skalecký háj o rozloze 3,16 h – chráněn je lužní lesík s mnoha ohroženými rostlinnými druhy (lilie zlatohlávek, prvosenka jarní, kruštík polabský, aron plamatý aj.). Přicházíme na okraj vískyChábory* a pokračujeme k rozcestí se žlutou značkou – ta také bude naším dalším průvodcem. Po pravé ruce v bývalém lomu je areál zdraví, nad ním ve středověku stával cháborský hrad – patrná je část příkopu a valu, zbytek zlikvidoval lom, uzavřený až r. 1934.

Stoupáme vedlejší uličkou podél nízkých přízemních domků, pak zatočíme vlevo k hlavní silnici (stravování: restaurace) – tu přetneme a zpevněnou komunikací stále po žluté značce procházíme vysokým lesem. Na rozhraní porostu a luk v údolí Zlatého potoka se stáčíme vpravo a pěšinou mírně stoupáme, pak se opět vracíme k okraji lesa a znovu vpravo mírně stoupáme širší cestou, dál otevřeným terénem podél ovocných stromů do Mělčan*. Nejstarší zpráva o vsi pochází z r. 1455. Nedaleko odtud v lese Chlumu se dochovaly zbytky lužického hradiště z doby bronzové a žárové pohřebiště. Uprostřed vsi u čp. 6 byl 16. července 1848 na památku zrušení roboty vztyčen dřevěný kříž nahrazený v r. 1874 křížem kamenným.

Z r.1860 pochází obecní zvonička. Do středu vsi přicházíme po kamenném mostě přes Zlatý potok – na zábradlí je vyznačeno, kam až dosáhla hladina při povodni v červenci 1998. Ve středu vsi zatočíme vpravo opět přes Zlatý potok – před tím si prohlédneme roubenou stodolu (vlevo) a pěkný holubník na dvoře statku po naší pravé ruce. Překročíme vodu a stoupáme podél zahrádkářské kolonie až na kopec. Zajímavou připomínkou napoleonských válek je místní pojmenování Bunžov, které prý vzniklo zkomolením francouzského pozdravu „Bon jour“ (čti bonžůr). Zdoláváme návrší, ze kterého se otvírá nádherný výhled** na Dobrušku i Orlické hory na obzoru, pak scházíme k hlavní silnici, přetínáme ji a podél koupaliště míříme do středu města.

Další doporučené cíle:

Křovice – 1 km severně od Dobrušky, obec zmiňovaná v r. 1361. V r. 1770 se v chalupě čp. 22 narodila Marie Magdaléna Čudová, babička Boženy Němcové. Její osudy se ovšem od literární Babičky hodně lišily – zemřela ve Vídni v r. 1841 a byla pohřbena do šachty chudých.

Opočno – městská památková zóna, renesanční zámek ze 16. stol. na místě původního gotického hradu, zbarokizovaný v 18. stol. Cenná obrazárna s plátny italských, holandských a českých mistrů, sbírka zbraní, zámecká knihovna s 12 000 svazky. Zbarokizovaný kostel sv. Ondřeje. Zámecký park v údolí Zlatého potoka s rybníčky a umělými vodopády. (Podrobný popis v plánovaném svazku Královéhradecko.)

Zdroj: www.pohora.cz

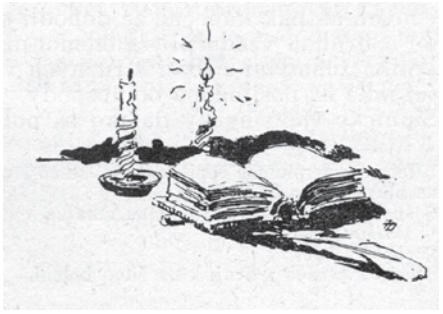

NĚKOLIK MÝCH POSTŘEHŮ

Dobruška je malebné, starobylé a pěkně se rozvíjející město. Při mé „fotografické“ návštěvě jsem nemohl zachytit vše, co by si to asi zasloužilo. Zaměřil jsem se tedy hlavně na památky návštěvě, které jsou v souvislosti s Dobruškou uváděny. Ty jsem vyfotil všechny až na „židovský hřbitov“, do kterého jsem nemohl vstoupit, protože vstup je zavřený i když klíč je možné si vypůjčit. Vyfotil jsem alespoň informace vyvěšené na vstupních dveřích.

Nemohl jsem vynechat místní železniční stanici, která ale působí docela sešle, i když nějaký malý provoz z Opočna tu stále funguje. Protože jsem určitě fanda tzv. „podorlických železnic“ tak doufám, že se někdy povede realizovat existující představu skupiny nadšenců, kteří turistickou železnici chystají a že i trať Opočno - Dobruška najde své turistické uplatnění. To samé si myslím o „cukrovarnické“ trati Opočno - České Meziříčí, která by podle mě také našla své uplatnění pro přepravu lidí.

Dobruška je velice „živé“ město, byl jsem tam v úterý, kdy se na náměstí konají pravidelné trhy, byl tam docela frmol.

Nemohl jsem vynechat rodný domek F. L. Věka (Heka), kde jsem předtím nikdy nebyl. Provedla mě sympatická průvodkyně s náležitým výkladem.

Proslulý v celém okolí je dobrušský bazén, u kterého město v současné době připravuje velkolepé rozšíření. Na katastru Dobrušky je už řadu let skládka odpadu, která městu přináší pravidelné příjmy, které mohou investovat do rozvoje města.

V Dobrušce mají docela dobré sportovní zázemí včetně haly, kde se dá hrát florbal. Pěkně působí místní kino, které je i kulturním centrem.

Jednou z dominant je kostel Sv. Ducha nedaleko nad Dobruškou, který svým vzhledem, starobylostí i upraveností podtrhuje malebnost regionu.

Při pochůzkách po městě jsem si uvědomil, jak silně ovlivňují vzhled města automobily. Jsou všude, kde je to povoleno. To samozřejmě platí obecně pro všechna města. Snad přijde někdy doba, kdy se auta podaří schovat a bude nabídnut pohled na města bez všude překážejících aut. Jak by to bylo krásné. Podívejte se na následující fotografie.

Jindřich Buchal.

FOTOGRAFIE Z OBCE DOBRUŠKA

Tak toto je to místo odkud jsem fotil Dobrušku. Docela mě překvapil zajímavý vzhled se starými akáty a kvalitním provedením sochy.

Dobruška náměstí

Dobruška náměstí

Dobruška pohled k náměstí

Dobruška - smuteční síň.

Dobruška - smuteční síň.

Dobruška - hřbitov, automat na svíčky.

Dobruška - kostel Sv. Ducha.

Dobruška - hřbitov u kostela Sv. Ducha.

Dobruška - hřbitov u kostela Sv. Ducha.

Dobruška - hřbitov.

Dobruška - kříž u kostela.

Dobruška - hřbitov.

Dobruška - hřbitov.

Dobruška - hospůdka ve městě.

Dobruška - firemní vila u parku.

Dobruška - Archlebovy sady s kulturním domem.

Dobruška - sokolovna.

Dobruška - restaurace „Na růžku“ u nádraží.

Dobruška - nádraží.

Dobruška - firemní vila.

Dobruška - kaplička v Archlebových sadech.

Dobruška - výrobní hala firmy Stuha.

Dobruška - objekty firmy Marta.

Dobruška - pohled do Pulické ulice.

Dobruška - Pulická ulice směr do města.

Dobruška - Pulická ulice.

Dobruška - chalupa v Pulické ulici.

Dobruška - socha u Brtevského potoka.

Dobruška - Pulická ulice a Brtevský potok.

Dobruška - chlupa č. 114.

Dobruška - Brtevský potok.

Dobruška - chalupa F. L. Věka (Heka).

Dobruška - chalupa F. L. Věka (Heka).

Dobruška - chalupa F. L. Věka (Heka).

Dobruška - chalupa F. L. Věka (Heka).

Dobruška - chalupa F. L. Věka (Heka).

Dobruška - chalupa F. L. Věka (Heka).

Dobruška - chalupa F. L. Věka (Heka).

Dobruška - chalupa F. L. Věka (Heka).

Dobruška - chalupa F. L. Věka (Heka).

Dobruška - chalupa F. L. Věka (Heka) a příjemná průvodkyně.

Dobruška - chalupa F. L. Věka (Heka).

Dobruška - chalupa F. L. Věka (Heka).

F. L. Věk (s podtitulem „obraz z dějin našeho národního probuzení“) je pětisvazkový historický román Aloise Jiráska. Autor ho začal psát roku 1887 ještě za svého pobytu v Litomyšli a první díl publikoval v roce 1888. Další svazky napsal již v Praze a pracoval na nich řadu let; teprve v roce 1906 byl publikován závěrečný pátý díl.

Děj románu je zasazen do období českého národního obrození, přesněji mezi roky 1769 a 1816. Román je autentickou kronikou českého osvícenství i jazykového, literárního a divadelního vlastenectví. Na pozadí josefínských reforem, francouzské revoluce, napoleonských válek a pobytu ruských vojsk v Čechách sleduje autor proces národního probuzení. Dějovou osu všech pěti dílů tvoří osudy studenta a později dobrušského kupce F. L. Věka a jeho rodiny; postava F. L. Věka je inspirována životem buditele Františka Vladislava Heka. Spolu s příběhem hlavního hrdiny líčí Jirásek činnost mnoha dalších pražských i venkovských buditelů a zvláště barvitě zobrazuje osudy Václava Tháma.

Román není jen životním příběhem Františka Věka. V díle mimo něj vystupuje nemálo reálných postav své doby, prožívajících své vlastní osudy, mnohdy jen okrajově propojené s životem hlavního hrdiny.

Při četbě románu prožijeme nejen uvedení Mozartovy opery Don Giovanni v Nosticově divadle nebo korunovaci Leopolda II. českým králem, ale i strasti Napoleonových tažení, jak je tehdy vnímali obyvatelé českých zemí, včetně krachu rakouských státních financí v roce 1811. Zažijeme rozporně vnímané josefínské reformy – rušení řádů, zavádění němčiny do škol i úřadů, na druhou stranu toleranční patent, který umožní jakousi náboženskou svobodu. Radost z korunovace Leopolda II. vystřídalo utužení poměrů po nástupu Františka I. Kniha končí v době, kdy svitla naděje na navrácení českého jazyka do středních škol.

Dobruška - průhled na náměstí.

Dobruška - Mariánský sloup.

Dobruška - náměstí F. L. Věka - dům č. 39.

Dobruška - náměstí, dům č. 14.

Dobruška - náměstí výjezd ke Kostelní ulici.

Dobruška - náměstí F. L. Věka s radnicí a sochou F. L. Věka.

Dobruška - náměstí F. L. Věka.

Dobruška - Rýdlova vila č. 187.

Dobruška - socha sv. Jana Nepomuckého naproti domku F. L. Věka.

Dobruška - pohled do ulice V Zahradách.

Dobruška - sportovní zázemí Základní školy Fr. Kupky.

Dobruška - pohled z ulice Belveder k náměstí.

Dobruška - výjezd z náměstí do Novoměstské ulice..

Dobruška - chalupa ve Školní ulici.

Dobruška - zvonice u kostela sv. Václava, vlevo děkanství.

Dobruška - kostel sv. Václava se zvonicí v popředí.

Dobruška - Šubertovo náměstí.

Dobruška - synagoga.

Dobruška - náměstí F. L. Věka - hotel „U F. L.Věka“. na náměstí F. L. Věka.

Dobruška - kino 70.

Dobruška - Vojenský typografický a hydrometeorologický úřad.

Dobruška - Vojenský typografický a hydrometeorologický úřad.

Dobruška - Střední průmyslová škola elektrotechniky a informačních rechnologií. V popředí Památník obětem nacismu.

Dobruška - bazén a sauna.

Dobruška - Staročeský pivovárek.

ŽIDOVSKÝ HŘBITOV.
DOBRUŠSKÝ ŽIDOVSKÝ HŘBITOV BYL ZALOŽEN V ROCE 1675. MUSEL BÝT UMÍSTĚN MIMO MĚSTO, NA KONCI DNEŠNÍ KŘOVICKÉ ULICE. K TOMUTO ÚČELU BYL VYHRAZEN POZEMEK O ROZLOZE 50 X 10 KROKŮ, KTERÝ BYL POZDĚJI OBEHNÁN KAMENNOU ZDÍ. NEJSTARŠÍ DOCHOVANÉ NÁHROBKY POCHÁZEJÍ Z ROKU 1688. PŘEDSTAVUJÍ GOTICKO-RENESANČNÍ KVADRÁTNÍ TYP A JSOU POD NIMI POHŘBENY PANÍ ŠEJNDL, DCERA SEMUELOVA A PANÍ BLIML, MANŽELKA RABÍNA MOŠEHO. NÁHROBKY Z 18. STOLETÍ, KTERÉ NAJDEME ROVNĚŽ VE STARŠÍ ČÁSTI HŘBITOVA, PROZRAZUJÍ VÝRAZNÝ VLIV BAROKNÍHO SLOHU.
VŠECHNY STARÉ NÁHROBKY JSOU TYPU STÉLY - DESKOVÉHO KAMENE ZAPUŠTĚNÉHO KOLMO DO ZEMĚ. Z OZDOB SE VYSKYTUJÍ ZEJMÉNA U BAROKNÍCH NÁHROBKŮ RŮZNÉ MOTIVY MUŠLÍ, SPIRÁL, ROSTLINNÝCH ORNAMENTŮ A KŘIVEK. 19. STOLETÍ PŘINÁŠÍ VLIV KLASICISMU S VYUŽÍVÁNÍM STŘÍŠEK A SLOUPŮ. POMNÍKY JSOU ZDOBENY I RELIÉFY LVŮ, OTEVŘENÉ KNIHY, SPOJENÝCH RUKOU, KORUNY ("KORUNA DOBRÉHO JMÉNA" JAKO PŘIPOMENUTÍ DOBRÝCH VLASTNOSTÍ ZESNULÝCH) A DALŠÍMI VÝTVARNÝMI PRVKY. OBJEVUJÍ SE I RODOVÁ ZNAMENÍ, NAPŘ. ŽEHNAJÍCÍ RUCE JAKO SYMBOL KNĚŽSKÉHO POKOLENÍ (KOHENŮ), ČI KONVICE JAKO SYMBOL POKOLENÍ CHRÁMOVÝCH SLUŽEBNÍKŮ (LEVITŮ).
NA NÁHROBCÍCH MŮŽEME SLEDOVAT I VÝTVARNÝ VÝVOJ HEBREJSKÉHO PÍSMA. NEJSTARŠÍ STÉLY MAJÍ PLASTICKY VYSTUPUJÍCÍ TZV. ČTVERCOVÉ PÍSMO, NA POZDĚJŠÍCH JE TOTÉŽ PÍSMO RYTÉ DO HLOUBKY. BAROKNÍ A ROKOKOVÉ POMNÍKY NESOU OPĚT VYSTUPUJÍCÍ PÍSMO, KTERÉ SE V 19. STOLETÍ ZNOVU MĚNÍ NA RYTÉ. NÁPISY UDÁVAJÍ DATUM ÚMRTÍ (V POZDĚJŠÍCH DOBÁCH I POHŘBU), JMÉNO ZEMŘELÉHO, JMÉNO JEHO OTCE, U PROVDANÝCH ŽEN JMÉNO MANŽELA. ŽIDÉ MĚLI POUZE JMÉNA OSOBNÍ, RODINNÁ JMÉNA BYLA ZAVEDENA AŽ V DOBĚ CÍSAŘE JOSEFA II. V ROCE 1787. ŘADA NÁPISŮ VYZDVIHUJE I DOBRÉ VLASTNOSTI ZEMŘELÉHO S POUŽITÍM CITÁTŮ ZE STARÉHO ZÁKONA.
HISTORICKOU ZAJÍMAVOSTÍ HŘBITOVA JE SPOLEČNÝ HROB ŽIDOVSKÝCH VOJÁKŮ RAKOUSKÉ ARMÁDY, OBĚTÍ BITVY U NÁCHODA V PRUSKO-RAKOUSKÉ VÁLCE ROKU 1866. HROBY Z 19. A 20. STOLETÍ SE JIŽ TÉMĚŘ NELIŠÍ OD HROBŮ NA KŘESŤANSKÝCH HŘBITOVECH. NA DOBRUŠSKÉM ŽIDOVSKÉM HŘBITOVĚ NALEZLI MÍSTO SVÉHO POSLEDNÍHO ODPOČINKU I ŽIDÉ Z OPOČNA, TŘEBECHOVIC POD OREBEM, NOVÉHO MĚSTA NAD METUJÍ A DALŠÍCH OKOLNÍCH MÍST. POHŘBÍVALO SE ZDE AŽ DO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY A ŘADA NÁHROBKŮ "IN MEMORIAM" NÁM PŘIPOMÍNÁ I NACISTICKÉ KONCENTRAČNÍ TÁBORY A JEJICH OBĚTI.

Dobruška - židovský hřbitov. (Obr. převzat ze stránek města Dobrušky).

Klíč od židovského hřbitova
je možné si vypůjčit v informačním centru na nám. F. L. Věka

15. června – 15. září		
pracovní dny	8.00–12.00	13.00–17.00
neděle, svátek	9.00–12.00	13.00–16.00
16. září – 14. června		
pracovní dny	8.00–12.00	13.00–17.00

Kauce na zapůjčení klíče 500 Kč.

O sobotách se židovské hřbitovy z důvodu svátku šabatu nenavštěvují.

Dobruška - vchod na Židovský hřbitov.

FOTO Z MĚSTA

NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ - MÍSTO PRO ŽIVOT
BŘEZINKY - TO PRAVÉ MÍSTO PRO BYDLENÍ

OD KLADSKÉHO POMEZÍ

Články z doby mezi válkami.

Mé vzpomínky na šestašedesátou

Jedné červnové neděle roku 1866 ohlásil pan farář Václav Černý v kostele ve Studnici, že v pátek se začne válka Rakouska s Němcem-Prušákem a to byl shon, šum, nářek a pláč, to bylo radění! Moji rodiče chodili k dubenskému dvoru na práci, táta za 30 krejcarů a máma za 22 krejcarů denně. Že to pan farář ohlásil na pátek, šli naši ještě v pondělí a v úterý do práce. V úterý asi o deseti hodinách dopoledne, je poslal správce domů, ať si »spakují nejnutnější a ať se vystěhují, tady že je »šuslinie«. Tak táta »pakoval« do ranců peřiny, prádlo a něco šatstva a vykopal pod kolnou jámu. Co se dalo, nacpal do truhly a truhlu dali do té jámy, zaházeli hlínou a zarovnali až do vrchu borovými otýpkami.

Máma nás ustrojila, rance naložili na trakar a ještě před večerem jsme vyjeli z domu. Máma měla zaděláno na chleba, tak nevěděla, má-li zůstat doma nebo jít s námi. Ale nakonec šla s námi. Dojeli jsme ke Starým Ratibořicům a tam již bylo mnoho známých. Tam jsme byli do rána. Časně ráno, jak se začalo rozednívat, utíkala máma domů upéci chléb. Upekla dvanáct bochníků, dva dala do pytle a deset jich schovala v komoře. Ty dva vzala s pytlem přes rameno a pospíchala zas za námi. Ale když přišla do Zliče, kde dřív byli Kociánovi a Jankovi, nemohla dál, silnice byla plná vojska, že by ani jablko nepropadlo. Jeden voják se jí ptal: »Co to nesete, matičko a kam jdete?« Když mu řekla, že byla doma napéci chleba, a že jde za rodinou, tak jí povídá: »Tady podlezte pod mého koně, nic se nebojte, nic vám neudělá.« Máma podlezla a dostala se skrze plot do Jankova sadu a po lukách k ratibořickému mostu, který vede přes řeku Úpu a po silnici šla ke Starým Ratibořicům, kde jsme ji už netrpělivě čekali, neb nám známí už ujeli.

Když přišla, hned podojila krávu, kterou jsem měl já, kluk osmiletý, na starosti, a to bylo něco, měkký chléb a dobré mléko, to byla snídaně! Po snídani nám táta rozdělil práci. Sám vzal trakar. Že byl trakar dost těžký, vzal si mou sestru Francku k sobě, ta byla o deset roků starší než já. Bratr Váša nesl ty dva bochníky chleba v pytli přes rameno, já vedl krávu straku a máma nesla tříletého bratra Frantu na zádech. Tak jsme šli pod Větrník. Tam bylo plno lidí. Vařili oběd a popásali dobytek na panské louce. Když má straka viděla dobytek, pustila se k němu na útěk. Já ji nechtěl pustit, tak mne potahala po louce a celé rukávy u světle šedého kabátu se mně zbarvily do zelena. Plakal jsem, ne bolestí, ale že mám zelené rukávy u kabátu. Ale tu mne lidé těšili a říkali, af jde máma tamhle, že tam pod kapličkou teče pramen zázračné vody, ať tam kabát vypere, tou vodou že pustí všechno. A pustilo.

Zatím bylo poledne, čas k obědu. Když jsme se najedli, dali jsme se všichni na pochod k Chvalkovicům a zarazili v Leči v jedné rokli, kde jsme byli dva dny. Ti kurážnější mužští šli vždy dva špehovat, abychom věděli, jak to je venku. Pak jsme se vydali do Chvalkovic. Tam přijelo pár vojáků Cechů a ti nám radili, abychom šli stále před rakouskými vojáky, abychom nepřišli Prušákům do rukou. Tak jsme šli až do Běluně. Tam jsme byli na jedné louce pod kopcem do rána. V noci nás probudila překrásná muzika. Po kopci pochodovali vojáci s rozsvícenými fagulemi (pochodněmi). A tu lidi říkali: »Jo, jo, teď vám hrajou a zejtra nevíte, který kde kosti složíte.«

Z Běluně jsme se pustili celá karavana do Rožnova. Tam jsme se dostali na svátek sv. Petra a Pavla. Máma poprosila paní Hojnou o trochu teplé vody, že by nás ráda umyla. Ta žena ochotně ohřála vodu a půjčila vanu a máma nás umyla. Hojná nás převlíkala do čistého prádla. Když mně zavazovala tkanice u košile, povídala mně: »Tak si to pamatuj, hošíčku, že ti Hojná v Rožnově zavazovala o vojně košili. (Toho času nebyly ještě žádné knoflíčky, zavazovalo se vše tkaničkami. Bohatší měli pod krkem i barevnou hedvábnou mašli.)

Ráno po snídani jsme se s těmi dobrými lidmi rozloučili a jeli zas dál. Nevím, kudy jsme jeli; přijeli jsme do Černilova. Tam máma uvařila krupičnou kaši k obědu a tam se vše chystalo na zpáteční cestu, že prý je u Skalice po válce« že tam už žádní vojáci nejsou. Tak se táta rozhodl a šli jsme taky domů. Mužští vyhledávali pořád polní cesty, abychom se nepotkali s Prušáky. Těch se tuze všichni báli. Jelo se přes Zvol k Rozkoši a po lukách k Rovenskému rybníku. Když jsme přišli na stav u rybníka, tak proti nám jela pruská patrola. Ti Prajzi nás bavili (zastavili) a ptali se nás, co vezeme v těch rancích. Sestra uměla trochu žvatlat německy, neb rok sloužila v Žakši u Langrů. Tak jim povídá, že peřiny, prádlo a nějaké šatstvo. To ale neplatilo, museli jsme rance rozdělat a Prajzi všecko prohledali a vytřásli. Potom ten důstojník řekl »gut«, napsal propouštěcí lístek, dal ho tátovi a pak prosil o kousek chleba. Nežádal hrubě, prosil, že má hlad. Povídá sestře: »Kdyby vás ještě někde potkala patrola, tak jí ukažte ten lístek, oni vás pustí už domů a už vás nebudou prohlížet.« Táta jim dal zbytek půlbochníka. Myslil, když jich máme doma ještě deset, že nebude tak zle.

Když jsme přijeli do Kleného, tu se nám naskytla velká, ale smutná podívaná. Klené samé spáleniště až na tři příbytky a ještě hroznější bylo vidět ty padlé vojáky, již vysvléknuté, černé jako uhel. A ti koně vzhůru nohama a naběhlí jako pivovarské sudy, to bylo něco hrozného! Z Kleného přes Dubno jsme byli za půl hodiny s naším trakarem a stračkou doma. Ale jaké bylo naše překvapení! Doma všechny dveře zotvírané, vše vyrabováno, ze sklepa brambory pryč, chleba, který máma v komoře schovala, také pryč, tak nebylo co vstrčit do úst. V našem sadě bylo poraženo několik stromů, aby vojáci mohli přejet s kanóny, neb kolem nás byla hluboká a úzká cesta, říkalo se jí úvoz.

Nás čekal doma hlad. Vše bylo vyrabováno a peníze také nebyly, nic se neušetřilo z toho malého výdělku. Tak se vždycky pár žen sebralo a šly do Josefova na vojenskou porážku pro dobytčí krev. Když byla krev z mladého vola, tak to ušlo, ale když se trefila ze starého, tak ty lívance, kterým říkaly krváky, byly jako holínka od boty, ale tolik jich nikdy nebylo, abychom se přejedli.

Čeněk Matěna, Zblov čp. 17:

Paměti Jana Moravce naroz. 1842 t. č. ve Valu

V rodném statku ve Valu měli za roboty 2 dny potažní roboty v týdnu s párem koní a čeledínem. Navečer přišel otlukač, (tak říkalo se člověku, který chodil rozkazovat, kdo má který den jeti na robotu) zaklepal na okno a rozkázal: „Zítra na robotu!“ Kolik jich má jeti na robotu z obce, určoval vrchnostenský úřad. Za 2 dny roboty v týdnu odrážely se 2 krejcary z daní. Kdyby byla na statku doma sebe nutnější práce, musel ji hospodář nechati a jeti na panské. Polovina selských polí ležela ladem. O peníze byla veliká nouze. Ve Valu byl obrrychtář, jenž měl podřízené rychtáře z jiných obcí.

Když Janu Moravcovi bylo 6 roků, byla robota zrušena. Panství ji však nechtělo uznati. Chtěli, aby se dále jezdilo na robotu. Ve Valu se dohodli a na robotu nikdo nejel. Obecní výbor byl pro to, aby jse na robotu nejezdilo. Ašak obrrychtář Jarkovský je zradil na zámku opočenském. Do Valu přišli vojáci s drábem a lékařem. Kdo z výboru byl zdráv, dostal od drába karabáčem 25 na zadnici. K tomu byla u rychtáře Jarkovského lavice. Pouze 1 z výboru nedostal. Byl to nemocný starý Moravec. Sám jako očitý svědek u toho byl. Při vykonávání tohoto trestu přišly k tomu všechny ženy z obce. Ty plivaly drábovi do tváře, sdělaly šátky s hlavy a jimi bily drába. Vojáci drába ani nechránili. Byli to vojáci z venkova. Do druhých vesnic již vojáci s drábem ani nešli. Vědělo se, že jest robota zrušena. Potom byla zavedena hodinová robota. Když třebas někdo vezl na voze dříví a hodina padla, sházel dříví do příkopu a jel domů. Takového nákladu leželo kolem silnic dosti. Lidé zase sbírali dříví a odnášeli domů. Tato robota netrvala dlouho.

„Po 6. roce jsem začal choditi do školy,“ vypravuje dále. »Pan učitel měl ve Valu chalupu, ve které vyučoval. Byl svobodný. K chalupě měl 6 korců polí a v chlévě dva kusy dobytka. Byl též obecním písařem. Když potřeboval na poli sbírati kámen, vybírati brambory a pod., poslal na práoi silnější děti. Pomáhaly mu též řezati a štípati dříví a krmiti dobytek. Do školy mohl choditi, kdo chtěl a kdy chtěl. Mnozí nechodili vůbec. Protože byl učitelem dobrým, chodilo k němu do školy dosti dětí i ze vzdálených obcí. Školní rady v obci nebylo a plat si vybíral p. učitel sám od rodičů. Platilo se mu čtyrák na měsíc z každého dítěte. Náboženství vyučoval též sám. V postě místo učení se říkala křížová cesta. Kněží měli za rok jednou neb dvakrát visitaci. Třída byla jediná pro všechny. Starší žáci dostávali předpis. Dvě řádky psané latinkou a dvě řádky kurentem na měsíc. Když se tomu naučil, dostal nový předpis. Ve třídě měl p. učitel kamna, na kterých si vařil a polici s nádobím. Roku 1879 p. učitel zemřel svobodný a chalupu jeho koupila obec Val. Na místě chalupy, jež se zbourala, postavila obec v roce 1880 školu novou o jedné třídě za 3000 zl. Prvním učitelem byl p. Hampl. V Dobrušce byly třídy tři. Poslední rok chodil Moravec do 5. třídy do Dobrušky, kde učil p. učitel Novák. Tam učilo se jenom německy. Kdo promluvil česky, dostal trest. Chodilo se do školy (kdo mohl) do 12 roků. Na ostatky šly děti s p. učitelem do hospody tančit až do večera. Hudba jim hrála jako o jiné muzice. Rodiče tam přiváželi děti i na vozech. Večer byla muzika pro staré.

V jinošských letech se nosily žluté kožené kalhoty po kolena (praštěnky) a vysoké čižmy pod koleny podvázané. Plášť se oblékal dlouhý a za deště se navlékal ještě na plášť jeden kratší, čepice-beranice s modrým neb červeným dnem. O svatbách se chodilo zváti na veselku v nízkých cylindrech, na nichž byla kytice rozmariny a přes prsa bílá šerpa, jež měla na stramě velikou vázanku (mašli). Do kostela o svatbě jeli mládenci ria koních. Kočárů nebylo. Nevěsta se ženichem jeli na zvláštním voze, jenž měl čtyři vysoké klanice, od nichž do středu byly řemeny a na nich upevněna košatina. Při jízdě se houpala na všechny strany. Svatba bývala velice hlučná a trvala tři dny a někdy až týden. Při svatbě se pro obveselení prováděly veselé kousky.

Strava byla jednoduchá. Ovocné polévky, kysela. Káva byla jenom o svátcích.

V neděli jezdívali do kostela s koňmi a cestou závodili, komu koně umějí lépe běžeti.

Kdo měl zděditi usedlost o více než třiceti korcích, nemusil jít k odvodům a na vojnu. Každé panství muselo dodati určitý počet vojáků. Kdo mohl, tak se z vojny vyplatil. Nemohl-li se vyplatiti, utekl do jiného panství a tam se schovával. Na Opočensku byl muž, který byl velký a silný, jenž chytal chlapce a dával je vojákům. Říkali mu popadník. Doba služby u vojska byla 12 roků, později 8 roků. Některého, když se vrátil po 12 letech, ani ve vsi nepoznali. Moravec na vojně nebyl, neb jej otec z vojny vyplatil.

Za války v r. 1866 mu bylo 23 let.

Nejprve byly konány po hranicích dragounské hlídky a to trvalo skorem měsíc. Potom přišlo do Valu vojsko, a to dělostřelectvo a dragouni. Ti byli utábořeni u Hodovalovy studánky. Potom táhlo tudy vojsko polské, pěší pluky. Ty s sebou hnaly stáda dobytka, jež měly ve Valu, odkud se zásobovaly masem. Moravec musil s vlastními koňmi a vozem jezditi na Opočen pro »fasuňk« (zásoby). Většinou vozil chléb. Přípřeže pro vojsko byly na Opočně až z Moravy. Jednoho dne přijela hlídka z Olešnice, že nepřítel je v Olešnici. Menáž, kterou vojáci vařili, vylili a dali se na pochod k Olešnici. Nepřítel zatím couvl zpět na hranice. Vojsko přišlo zpět a vařilo znovu menáž.

Mnozí rolníci z Valu, již byli s přípřeží, musili couvati s rakouským vojskem a dostali se až za Sadovou a vrátili se domů teprve za 20 dnů. Po bitvě na Brance šli se zvědavci dívati i na bojiště. Tam byli prušáckými hlídkami donuceni zakopáváti mrtvé. Mnozí z Valu přinesli si odtamtud zbraně.

Když pruské vojsko postoupilo za Skalici, byl zdejší kraj obsazen pruskými vojáky, ale staršími. V Dobrušce jich bylo asi 150 a tolik též v Novém Městě n. Met. V okolí Nového Města začali tito vojáci bráti dobytek. Z okolních vesnic se lidé vzbouřili, vzali s sebou poschovávané zbraně a šli na vojáky do N. Města. Odtamtud je hnali před sebou po silnici k Dobrušce. V Křovicích ale již byli Prušáci z Dobrušky a ti zapálili jednu chalupu u silnice, (bylo to pozdě navečer) aby bylo vidět a začali do našich lidí stříleti. Lidé se rozutíkali ihned do svých domovů. Moravec též utíkal domů do Valu. Druhého dne začali Prušáci po všech staveních dělati prohlídky. Kde našli nějakou zbraň, sebrali sedláky s sebou. Tak jenom z obce Valu odvedli Novohradského rychtáře, Smrčka a dva bratry Šoliny. Odvedli je až do Kladska, kde byli zavřeni a vyslýcháni. Vymlouvali se, že oni byli toho vzbouření jenom nahodilými svědky. (Byli totiž od jistého občana z Křovic prozrazeni Průšákům, že se zúčastnili tažení proti nim.)

Z Kladska se vrátili domů teprve za měsíc. Jan Moravec, jak uslyšel, že Prušáci dělají prohlídky po staveních, zapřáhl koně do vozu, na vůz narovnal slámy a do té schoval pušku. Jel potom ihned polními cestami až k Bohdašínu. Tam čekal v lese přes noc a teprve, když zvěděl, že je klidno, jel domů do Valu.

Když bylo sjednáno příměří, táhlo pruské vojsko přes Val do Pruska. Dobytek museli z chlévů vyvést ven a tam si dali Prušáci koně. Musili jim též vařiti jídlo. Potom musel jeti s přípřeží až do Kladska k Dušníkům s koňmi. To však mu již zaplatili.

Ještě dnes má schovanou zbraň, kterou měl při té vzpouře proti Průšákům.

V. Sedláčková, ž. I. roč., Nové Město n. Met.

Skalka - Jiráskovo »Temno«.

Vím, že při příchodu na Skalku spočinou vaše oči nejdříve na našem malém zámečku a budou srovnávat se skutečností představy, k nimž vám dala podnět skvělá a duchem doby procítěná líčení Mistra Aloise Jiráska v »Temnu«.

Zámek ten spolu se skaleckým dvorem, myslivnou (bývalou školou), nynější školou a několika staveními tvoří vlastně Skalku. Vesnice po levé straně Zlatého potoka, shlížející na zelené údolí kolem zámeckého ostrohu, má dosud jméno Podbřezí, ačkoliv již bylo z obecního úřadu žádáno, aby nesla i úřední, jinak všeobecně užívaný název Skalka.

Před dvěma stoletími byla tato ves obývána Židy — až 130 jich tu bývalo — kteří hledali obživy na vesnicích, když se nesměli usaditi ve městě, nebo nejvýše v oddělené čtvrti. Z jejich dob se zachovala dosud synagoga (ze 17. st.) stojící na vršíčku proti lipce Svobody, jejíž původní vzhled byl porušen snížením oken; hned vedle stávala jejich německá jednotřídka, s níž se židovské děti rozloučily r. 1865. Před úpravou silnice tyčily se před nimi štíhlé topoly, nahrazené nyní lipami.

Právě pod svahem u lípy Svobody jsou ještě patrny stopy jakéhosi stavení — kdysi mandlovny, zatím co bývalé bělidlo kousek dále u cesty obhlíží ještě dosud panská luka a vzpomíná bývalých rušnějších dob.

Dovtípíte se, že se tu Židé zabývali zpracováním textilního zboží; skladiště bavlny se nalézalo v široké budově za synagogou, zvané Lugarovna, nyní již přestavěné. V těch dobách se bělela luka rozprostřenými kusy režných látek, které obcházeli kropiči, nabírali vodu ze stružek, rozvedených z hlavní odbočky, doposud procházející vsí, a pilně polévali, aby voda a slunečko měly podíl na bělostném prádle tehdejší doby. K věčnému odpočinku pak odnášeli židovské majitele — tehdejší představitele skaleckého průmyslu, z jejichž jmen Jirásek uvádí Hirschla Lieberlesa a Lazara Kiše — na hřbitůvek v půvabném zákoutí u splavu na Zlatém potoku, jenž jim dodnes šumí jednotvárnou milou písničku.

Má Zlatý potok oprávněný název? Pro svůj půvab jistě ano. Klenby vyrostlé z vytáhlých větví habrů, buků a olší shlížejí se v toku potoka, jenž spěchá od Mastů a na Cháborách rozvažuje, má-li zůstat věren Dobrušce, či pospíchat Podchlumím, kam byla část jeho vod odvedena již r. 1647, k rybníkům Semechnickému a opočenskému Broumaru. Vyčká jistě vyššího rozhodnutí tohoto dlouholetého sporu o vodu. Časem si vzpomene, vystoupí z břehů a ohrozí sklepy školní budovy vedle skaleckého můstku.

Na samotný zámeček se však ještě nikdy neodvážil. Chrání jej opuková skála, jež mu dodává vzhledu velebnosti a výšky, ovšem jen od bělidla, neboť jinde se mu okolní krajina výškou vyrovná neb jej i předčí. Však si již ve XIV. století povšiml někdejší majitel pěkného opukového ostrohu a vystavěl si pevné sídlo, o němž jest první zmínka z r. 1362. V držení se potom vystřídaly zhruba tři rody: Wostrovští, kteří — jak se zdá — mají jméno, poněvadž jim též náležel blízky dvůr Ostrov, vládli asi 250 let; Mladotové ze Solopisk, obývali zámek půl druhého století; Coloredové z Opočna, měli skalecké panství asi 100 let. Po světové válce se vystřídali různí majitelé.

Původní majetek zámku a dvora byl větší. Již Wostrovští odprodali Spáleniště, Kamenici a Netřebu, Mladotové, pak mlýn zvaný »Bucký« u Chábor. Děj našeho napínavého, ovšem pochmurného »Temna« spadá do let 1723-24, kdy u nás hospodařili a zámeček též částečně přestavovali Antonín Josef Mladota ze Solopisk a Barbora Františka z Goltzů a jejich majetek opatroval regent Lhotský, bývalý majitel dvora Mastů.

Při cestě po těch památkách, které tu ještě zbývají, sžíváte se mimoděk s dobou, chápete snahy Mladotovy po lepší úpravě zámku, vyhlížíte s ní z altánku nad šípkovými keři na opukové skále u zámku, pobudete chvilku v jejím rozkošném dívčím budoáru ve východním rohu budovy, vykloníte se k východu z okna, o němž netušila, jak osudným bude později (v květnu 1799) dcerušce posledního Mladoty, jež ve snaze zabrániti pádu milovaného psíčka se naklonila, spadla a zabila se; projdete vestibulem nad okrasným schodištěm a můžete se vchodem z předsíně octnouti na kůru zámecké kapličky, zúčastniti se s našimi majiteli zbožného rozjímání neb i pobožnosti a záviděti jim pohodlný a bezpracný přístup do této svatyně.

Mihne se vám v duchu před očima i Helenka, spěchající ukázati, otci, myslivci Machovcovi — přes rozsáhlý dvůr k Machovcově myslivně — co jí mladý pán přivezl z Prahy. Nemá z daru příliš velké radosti ani on ani dcera, mračí se myslivec Machovec a nepřestává se mračit ani při návštěvě jesuitů v Dobrušce, tuší asi osud svých knih, dobře schovaných v podlaze pod okovanou truhlou; neodešly chmury s jeho čela, zvláště když protějšími vrátky narychlo mizel v zarostlé stráni a zamířil »Oběšencem« kolem židovského hřbitůvku ke Kladským hranicím.

Neměl valně času, aby tu ještě postál a zamyslil se, jak se tu častokrát setkal s bratry, kteří již byli za hranicemi a občas se přicházeli

do Čech potěšit a připomenout i bratřím, kteří se ještě neoastěhovali, jejich věrnost k víře. Však mu odtud i Helenka jednou přinesla zvěst o mužíku s bradavkou v zeleném kabátě, jejž zprvu pokládala za hastrmana. » ... Hledajíc jednou pozdě odpoledne slečně kvítí, došla bezděky, nepovšimnuvši si, skoro až k samému hřbitovu. Stromy stály tiše, nehnul se ani lístek, nehnula se tráva kolem pomníků na hřbitově, nezachvěla se ani lodyha mladé divizny vyrůstající nad černými vraty na jednom z pilířů. Splav šuměl do hlubokého ticha nehlučně jako by sám se pro ticho tlumil... « čtete v »Temnu«, sledujete zídku nad splavem, jež byla nákladem židovské obce před několika lety opravena, při čemž vzala za své původní márnice, prohlížíte nápisy české i hebrejské na pomnících, jichž tu ještě zbývá 98, podle kamenů na nich položených posuzujete, jak často sem ještě příbuzní Židé zavítají a kocháte se klidem lesa i šuměním splavu, jehož ti mrtví dosyta užijí.

O půlnoci byste se sotva na hřbitůvek odvážili. Sedí tu na náhrobku nenasytný Löwy s měšcem dukátů, klepe jím, počítá a čeká na vysvobození. — Při pohřbívání byl každý mrtvý zamčen v rakvi klíčem, jejž některý příbuzný na hřbitově přehodil přes hlavu. — Kterýsi hoch z Netřeby našel při koupání pěkný malý klíček na dně Zlatého potoka a odnesl si jej domů. V noci byl překvapen návštěvou Israele, jehož rakvi klíč náležel a musel je vrátiti, kde jej nalezl.

Když kračeli s mrtvým a začalo se v bývalé márnici zvonit, museli příbuzní podle svých zvyků na místě zastavit. Jednou se zvonění ozvalo právě v okamžiku, kdy šli brodem; namočení příjemné nebylo. — V márnici byla vždy přichystána nová rakev. Jeden z hochů ze žertu dělal mrtvého a natáhl se v ní. Odměnou mu byl takový pohlavek, že z něho měl smrt.

Pochmurnými vzpomínkami, jaké se vždy připínají k pochmurným místům, jste však provázeni jen v okruhu hřbitova. Jen někdo z vás si ještě zachová smutný dojem z míst hřbitovnních při vyprávění o lesu »Oběšenci«, v němž našel dobrovolnou smrt chlapec pro ztracenou ovci. To však již vcházíte úzkou stezkou vzhůru mezi mohutnými velikány k pasece, prozářené sluncem, vracejícím vás skutečnému životu.

Vrací-li vás další vaše cesta znovu k zámku, hledíte k němu již více jako k svému druhu, jehož minulost jste již poznali a který uložil k vašim dosavadním turistickým zážitkům ještě jéden — ne sice z největších, ale přece milý.

Alois Nosek:

Pád Trčků z Lípy

Kdo z těch, kteří procházejí krásným, k východu otevřeným nádvořím opočenského zámku, vzpomenou si na jeho zakladatele a poslední české držitele? Kdo z nich uvažuje o vzestupu a tragickém konci mocného, slavného starobylého rodu Trčků z Lípy? Nebyli postiženi strašlivými konfiskacemi, jimiž bigotní a požitkářský císař Ferdinand II. stíhal bělohorské rebely, naopak rozmnožili a zaokrouhlili svou državu výhodnými koupěmi tak, že se stali nejmocnějším rodem českého východu, ale zároveň středem styků české emigrace a Švédů s jedné a Valdštejnem, jako císařským generalissimem, na straně druhé, zvláště, když po roce 1630, po saském vpádu, jal se provozovati politiku svou více než císařskou.

Nerozhodnost, průtahy, váhavost generalissima, ovládaného astrology, staly se trčkovské rodině osudnými. V lednu roku 1633 umírá bdělý duch rodiny, stará paní Marie Magdalena Trčková, rozená z Lobkowicz, rok na to v únoru 1634 hyne úkladnou vraždou v Chebu starší syn její Adam Trčka zároveň s majitelem Teplic, Vilémem Kinským, mužem sestry Adamovy Běty, a Valdštejnem. Mladší syn Marie Magdaleny Trčkové Vilém umírá, zeslaben nedávným soubojem, asi měsíc po chebské vraždě v Plzni na úplavici a otec starý Jan Rudolf Trčka odchází se světa v září téhož roku v době, kdy se nad ohromným majetkem jeho a zabitého syna Adama stahují zlověstné konfiskační mraky. Ovdovělá dcera Běta marně ze saského exilu obžalovává úkladné vrahy svého muže Viléma Kinského a bratra Adama. Rodinu Trčkovskou postihuje císařská klatba, její rozlehlé statky Opočno, Nové Město n. Met., Náchod, Smiřice, Vlašim, Zleby atd. propadají konfiskaci a stávají se levnou kořistí osnovatelů a strůjců chebské vraždy, dvorských posluhovačů dynastie, hnané touhou po nadvládě v Evropě. Hospodářská, kulturní a politická síla českého živlu byla konfiskací majetku Trčků, Valdštejna a Kinského na staletí ochromena více než dvěma předešlými, neboť téměř všecky konfiskované statky dostaly se do rukou rodin, dějin, ducha i jazyka našeho národa neznalých, jeho snahám cizích, nepřátelských. Domácí stará šlechta byla nahrazena novou, dvorskou, dynastickou. I když vymírala, zůstávala jí ve svých cizozemských dědicích a nástupcích.

Ing. J. Pašta.

Kšaft Jiříka st. Vostrovského ze Skalky.

Před Mladoty ze Solopisk, kteří představují v historii rytířského statku Skalky u Dobrušky periodu barokní kultury, seděli na tomto zemanském sídle Vostrovští. Konec tohoto rodu spadá do chvíle, kdy dějiny našeho národa dostaly definitivně jiný směr. Po Vilému Vostrovském, jehož památku dodnes připomíná stará lavice v kostele Bílého Újezda, opatřená znakem jeho a znakem manželky Markety Vostrovské z Doubravice, nastoupil jeho syn Jiřík, zvaný starší. Tento prožil české povstání, Bílou Horu a skoro celou dobu třicetileté války. Stál na straně odbojných stavů proti císaři Ferdinandovi II. Právě tato účast - vypravil jednoho jezdce a jednoho pěšího ke stavovské armádě a sám osobně se přidružil - způsobila, že se s ním setkáváme v aktech likvidujících českou rebelii. Omlouval se nátlakem na něho vykonávaným. Po r. 1623 stal se katolíkem a dokonce krajským hejtmanem. Roku 1621 se podrobil a vykonal v Hradci Králové přísahu věrnosti. Za pokutu měl složití 233 zl. 20 kr. Poukazoval na škody, které mu způsobili vzbouření trčkovští sedláci r. 1628. Jinou polehčující okolností patrně byla skutečnost, že měl tři syny na studiích v Kladsku u Jesuitů, odkud je musil vzíti pro nedostatek peněz. Konfiskační akta uzavírají jeho případ v ten smysl, že císařská revoluce prominula mu jmenovaný obnos, aby mohl své tři syny dále na studiích vydržovati. Tyto syny známe z porovnání, které učinil po smrti otcově s macechou Juliánou Hlaváčkovou z Běhušic r. 1619. Jmenovali se: Jan, Vilém Šťastný (Felix) a Jiřík mladší. Dostali tenkrát spornou sumu 300 dukátů, »aby také památku po svém dědu měli«. Jiřík starší zažil také předehru katolické reformace na svém panství. R. 1628 byl na Skalce strahovský opat Anestenberg, pověřený, aby v našem kraji prováděl návrat nekatolíků do lůna církve. Opat zanechal nám ve svém deníku soupis tehdejších obyvatelů Skaleckého panství. Tehdy na tvrzi Skalecké žili vedle Jiříka staršího a jeho ženy Kateřiny z Vlkanova, pocházející z blízké Solnice, tři synové výše jmenovaní a dvě dcery, Juliana a Anna Kateřina. V té době Anestenberk tam nalezl také Jana z Vlkanova — patrně švagra Jiříkova se ženou a dítětem. Téhož roku (29. V.) koupil náš Jiřík od Václava Kryštofa Bočka Dohalského z Dohalic dvůr v Ještěticích za 2650 kop míš. (DZ 295 D 18-19.) Dvůr ten však znova prodal r. 1642 Kateřině Lykhartě Vostrovské, rozené Dobřenské z Dobřence, »dceři své nejmilejší« za 3400 kop míš. Z té sumy kupující odrazila sobě 1200 kop jako věno. Stejně postoupila Jiříkovi 200 kop, které jí byl povinen v dluhu. Dále mu postoupila sumu 300 zl, kterou měl vyplatiti Jan Rudolf Dobřenský na Chvalkovicích a Svinišťanech. Uvolila se složití ihned 50 zl rýnských. Ostatek 1700 kop míš. i s úroky měla složití na den sv. Jiřího r. 1643. (DZ 305 K 29-L1.)

Z toho, že Jiřík nazývá Kateřinu Lykhartu Vostrovskou „dcerou nejmilejší“, lze uzavírati, že byla ženou některého ze synů Jiříka staršího, patrně Jiříka mladšího. Tuto domněnku posiluje postranní přípisek v deskách zemských v textu trhové smlouvy z r. 1642. V něm kvitují Kateřina Vostrovská, vdova po Jiříku starším, a její dcera Anna Kateřina Mladotová, Kateřinu Lykhartu »prve Vostrovskou již Vostromířskou« ze sumy 1700 kop. Přípisek, datovaný 21. V. 1650, konstatuje, že Jiřík mladší vykročil z tohoto světa bez posledního pořízení... Bohužel nevíme nic bližšího o ostatních dvou synech ani o dceři Juliáně. Kšaft Jiříka staršího z r. 1645 nezmiňuje se o nich ani slovem. Snad již zemřeli. Jiřík sám byl svědkem té ohromné přeměny, kterou znamenala Bílá hora. Konfiskace postihly krutě nejen Betengly v Rychnově n. Kněžnou, ale také spřízněnou rodinu Vlkanovskou v Solnici. Dva z ní, Karel a Fridrich, zachránili toliko dva dvorky, jež zapsali svým manželkám těsně před r. 1618, v Kvasinách a Mostech. Na dvorku v Mastech, jejž po sobě držely dcery Karla z Vlkanova, hospodařil později Karel Jindřich Lhotský ze Ptení, Jiráskův pan regent z »Temna«. Ale Jiřík st. Vostrovský dočkal se také pádu bohatých sousedů, Trčků, kteří za Albrechta z Valdštejna dosáhli vrcholu moci a významu. S Valdštejnem klesli do propasti také Trčkové. Adam Erdman Trčka zaplatil životem r. 1634 v Chebu nezdařenou rebelii a statky jeho propadly konfiskaci. Tehdy na Skalce byly schovány truhly náležející vdově po regentu Jindřichu Strakovi, který následoval starého i mladého Trčku do hrobu téhož roku 1634, když právě blížil se k Vídni, kam byl povolán k výslechu ... Truhly se šaty vyslídil Linhart Kaska Cholovský z Varkyně a odvezl je ze Skalky 16. března na Opočen. Dodnes máme zachovaný inventář šatů, uložených v těchto 10 truhlách.

Jiřík st. Vostrovský dostal za sousedy cizí rody, Colloredy (na Opočně) a Krafty (na Černíkovicích), kteří vystřídali Trčky. Drobné panství Skalecké zůstalo ostrůvkem, milostí času zachráněným z vichřice třice-

tileté války. Bělohorský převrat a to, co následovalo, pohltil velkou část rytířských statků a dovršil tak rázem proces, který prostupuje již XVI. století, v němž velká dominia rozšiřovala territorium právě na účet zemanských zboží, nestačících hospodářsky novým poměrům.

Dříve než se Jiřík st. Vostrovský rozloučil s pozemskou vlastí, učinil poslední vůli. Je datována na Skalce 30. května 1645. Dovolává se v ní nejprve obnoveného zřízení zemského císaře Ferdinanda II., které pod literou 03 příslušníkům zemských stavů dovolovalo svobodně kšaftovati o majetku. Čteme dále: »I znamenajíce tento nynější velice nebezpečný roztržitý čas a nestálost života lidského býti, věda také, že všeckno, co se narodilo, umříti musí, a že nic jistějšího nad smrt není, avšak hodina její nejistá, pročež jsouce i já té moci, vůli a uložení Božímu, jako i jiní lidé poddán, a nevěda, kdy, kde a kterého dne a hodiny mě Pán Bůh všemohoucí z tohoto světa ke své věčné a neskonalé slávě a radosti povolati ráčí«, činí toto pořízení, aby nevznikly po jeho smrti »soudové, nevole a zaneprázdnění mezi přáteli mými.«

Duši odkázal Jiřík Vostrovský Pánu Bohu s vírou, že ji »pro drahou oběť Krista Ježíše v počet svých věrných přijme«. Statek Skalku poručil svému synovi Jiříkovi, který ho ujme až po smrti otcově. Ten bude povinen potom hned vyplatiti své matce Kateřině z Vlkanova 1000 kop míš. na hotově jako její věno smlouvou svatební pojištěné. Kšaft dále připojoval do hamfeštu, kterým se dostalo paní Kateřině sídla (= usedlosti) Pavlovského, ještě sídlo Jirákovské. Až do své smrti měla užívati paní Kateřina dvorečku Votroubkovského ve vsi Podbřezí, k němuž za vlastní peníze přikoupila role a luka.

Další punkt se týkal dcery Anny Kateřiny. Měla po smrti otcově dostatí od bratra jistotu 1000 zl r. na statku Skaleckém a úroky každého půl leta. Když by se vdala, měl bratr jí vyplatiti v pololetní lhůtě ve dvou termínech jmenovanou sumu. Za byt bylo vykázáno paní Kateřině »nové stavení v placu ve tvrzi Skalce«. Svršky a klenoty jsou seznamenány v inventář s vyznačením, co bude komu náležeti. Na tom má každý přestati. Dluhy, jež měl Jiřík st. za jinými (jako i za dvůr Ještětice), odkazoval synovi s tou podmínkou, že vyplatí všechny pohledávky, které by se spravedlivě našly po jeho smrti.

Nakonec stanovil: »Pokudž by pak Pán Bůh všemohoucí syna svého Jiříka Vostrovského z Skalky a na Skalce od smrti uchovati ráčil a jeho prostředkem smrti časné dříveji, než mou nejmilejší manželku, urozenou paní Kateřinu Vostrovskou, rozenou z Vlkanova z tohoto světa povolati ráčil, a jestli by však po sobě žádného dědice nezanechal a oni, totiž manželka má nejmilejší i dcera má že by jeho živobytím přečkaly, tehdy aby na žádného jiného týž všecken vejš dotčený statek Skalka se vším tím příslušenstvím a plným právem tak, jak se nahoře nadpisuje, zase na manželku mou nejmilejší paní Kateřinu Vostrovskou, rozenou z Vlkanova a dceru mou Annu Kateřinu Vostrovskou rovným dílem připadl. A pokudž by pak Pán Bůh všemohoucí manželku mou nejmilejší z tohoto světa pojiti ráčil, tehdy aby dcera má po smrti její ten všecken nápad zdědila.« Kšaft spolupodepsali: Jindřich Materna z Květnice, hejtman panství Litomyšlského, Volf Fridrich Cetlic ze Zeydendorfu a na tJřenovicích, Zikmund Kapřík Leso- vický z Lesovic a při městě Solnici a pan Vilém Bukovský z Hustiřap a na Hoděčíně.

Desky zemské (149 D20-25) zachovaly podnes tento kšaft Jiříka st. Vostrovského. Dovídáme se z něho, že r. 1645 byl živ ještě Jiřík mladší, oprávněný dědic Skalky. Z faktu, že jeho otec činil opatření pro případ, že by zemřel před matkou a nezanechal žádného dědice, můžeme souditi na obavu o jeho zdravotním stavu a dále na to, že byl ženat. Snad opravdu byl mužem Kateřiny Lykharty Dobřenské, které r. 1642 prodal Jiřík Vostrovský dvůr Ještětický jako »dceři nejmilejší*. Víme bezpečně, že r. 1651 byla provdána za Jana Jiřího Vostromířského z Rokytníku, jak svědčí také kvitované na dluh za Ještětice, výše uvedené.

Kdy zemřel Jiřík starší? Sedláček udává (Hrady, II. s. 69) r. 1646 a v jeho pozůstalosti najdeme odkaz na matriku v Bílém Újezdu. Pro Jiříka mladšího udává r. 1650, kteréhož roku kvitovaly paní Ostrovská s dcerou, provdanou již za Jana Mladotu, Kateřinu Lykhardu. Tam je udáno, že Jiřík ml. zemřel bez posledního pořízení. Proto mohla Anna Kateřina Mladotová 12. ledna 1651 oznámiti úředníku menších desk zemských: »že jsem se já po n. dobré paměti, urozeném a stateč. rytíři panu Jiřím Vostrovským panu otci mém nejmilejším jakožto vlastní dcera (nenacházejíce se mimo osobu mou žádného bližšího z přátel), jakž jsem to již před V. H. dostatečnými attestacemi provedla statku po něm pozůstalého Skalka řečeného, s paní mateří mou ujala«. (DZ 478 A2). F1 e s a r ve svém Popisu okresu Opočenského (str. 248) udává datum smrti Jiřího mladšího rokem 1647 jako svobodného a chorého. Bohužel neudal nám prameny svého tvrzení a tak údaje Sedláčkovy jsou pravděpodobnější. Nebylo možno, aby teprve r. 1651 ujala se Anna Kateřina Skalky, když by bratr zemřel již r. 1647. Snad Sedláček chtěl udati právě datum, kdy už se mluví o Jiříkovi mladším jako mrtvém a smrt nadešla před r. 1650, když trváme na hypo- these, že Kateřina Lykharda, provdaná již r. 1650 za Vostromířského, byla prve ženou Jiříka mladšího. Faktem je, že od května 1650 z Ostrovských zbývala jen dcera, která založila novou větev Mladotovskou na Skalce a jejíž vnuk povládne Skalkou v době »Temna«. Desky zemské za kšaftem mají ještě jeden zápis Jiříka st. Vostrovského. Je to fundace 200 zl rýnských pro kostel v Bílém Újezdě. Časově předchází kšaft, neboť je z r. 1644. Je to zajímavý dokument, který ilustruje již novou dobu pobělohorskou. Je výrazem religiosity, která později rozkvetla za Mladotů plně. Proto otiskujeme celý text, jak následuje:

Já Jiřík starší Vostrovský z Skalky a na Skalce znaje to, že všechno, co se narodilo, umříti musí i já jsouce člověk smrti poddaný, nevím, kdy kterou hodinu mně Pán Bůh prostředkem smrti časné z tohoto bídného světa povolati ráčí, užívajíc zdraví a dobrého rozumu, s dobrým svým rozmyslem, vidouce to, kterak ten chrám Páně: kostel Aujezdecký k panství Černíkovickému náležející, jak skrze lid vojenský tak také nedbanlivostí lidí těch, kteříž k tomu záduší náleží, tak že ten kostel pustne a žádných věcí k sloužení mše svaté a jiných služeb božích v tom chrámě není, majíc pak můj rod, páni Vostrovští, praděd, děd můj milej, pan otec, bába má a má milá matka, své milé dítky a jinší moji milí přátelé v témže kostele Aujezdském svůj svobodný pohřeb a i já ještě tu naději ku Pánu Bohu mám, že mně toho popříti ráčí s manželkou a dítkami mejmi, když se s tímto zarmouceným světem rozdělíme, že v témž chrámu Páně aujezdeckým, očekávaje blahoslaveného od mrtvých vzkříšení, odpočívati budu. A poněvádž ten chrám Páně jak na vopravu kostela, tak i věci jiné potřebné kostelní nemálo nákladu každoročně potřebuje, z té příčiny svým dobrým rozmyslem po smrti mé poroučím k tomu záduší aujezdeckému 200 rýnských zlatých, počítaje každý zlatý po 60 krejcařích. Však tak, aby takové peníze na statku mém dědičném a svobodném, kteréhož po předcích a rodičích svých, v držení a užívání zůstávám, kdo by pak koliv po mé smrti buď dědicové moji, aneb kdo kdykoliv na časy budoucí jakýmkoliv buď nápadem aneb skoupením ten statek, obzvláštně jen samý dvůr Skalku v držení a užívání dál byl a jakýmkoliv způsobem toho statku neb dvora užíval, hned od dne smrti mé aurok obyčejný v tomto království českém vůbec jdoucí z 100 zl. rýn. tři zlaté každého půl léta, buď při sv. Jiří aneb při sv. Havle, aneb ve dvou nedělích potom; z těch 200 zl vždycky při každém času a svátku polouletním po 6 zl r. kostelníkům nařízeným téhož záduší aujezdeckého bez odporu a každé vejmluvy, na čímž se nezastírajíc, což by lidská lest vymysliti mohla odvozovat, však na ten a takový způsob a v tom znamenitou při tom vejminkou, aby takových peněz kostelníci žádnému nepůjčovali, cokoliv se těch ouroků scházeti bude, oni na nic jiného, buď na rektora aneb kněze, tu v témž chrámě sloužícího nevydávali, nežli na vopravu kostela, zvonice a jiné do kostela potřebné věci a službám božím náležité, aby takové peníze vynakládány byly. Jestliže pak ti kostelníci téhož záduší jináče, nežli já poroučím, činiti budou, Pán Bůh je na světě časně i věčně pokutovati ráčí.

Kdyby pak držitel statku Skalky, kterýž by koliv byl, tomu zadosti učiniti nechtěl a takový aurok při každém sv. Jiří nebo sv. Havle aneb ve dvou nedělích potom konečně neodvedl, bude moci kollator téhož záduší a v nepřítomnosti jeho sami kostelníci to na J. H. pány hejtmany krajské, aneb kdo by v ty časy kraj spravoval, ten aby comi- saře, kteří by mu se viděli, ihned na škodu a autratu držitele statku nebo dvora Skalky nařídil a téhož kostelníka jednoho záduší au jezdeckého v držení a užívání statku Skalky aneb dvora samého uvedli a tak dlouho, aby držitelem byl, až by ten aneb ti aurokové z těch 200 zl r. i se škodami na to vzešlými odvedeni byli.

A když takový aurok anebo náklad od držitele Skalky odveden bude, budou povinni kostelníci téhož záduší aujezdeckého z těch auroků kvittovati a držení statku aneb dvora zase postoupiti, v čemž se panu kollátoru téhož záduší, i kostelníkům zřízeným důvěřuji a pro odplatu Pána Boha všemohoucího prosím, že nad tímto mým nařízením ochrannou ruku držeti ráčí a budou, kdyby toto nečinili, aby od Pána Boha časně i věčně trestáni nebyli. A pro lepší toho jistotu a důvěření, i také listu a tohoto mého nařízení potvrzení pečeť mou vlastní a přirozenou s podpisem ruky mé jsém přitiskl. A pro lepší toho jistotu a důvěrnost dožádal se uroz. a stateč. rytířův, pana Volfa Fridricha Cetlice z Zeydendorfu a na Úřenovicích a pana Viléma Bukovského z Hustiřan a na Hoděčíně, že jsou pečeti své s podpisem rukou svých dědicům a budoucím svým beze škody přitiskli.

Jenž se stalo na Skalce v pátek po neděli kejchavné jinak 4. dne Martci léta od narození syna Božího 1644.

Dr. Josef Dostál.

INSPIROMAT

V. Poslední slova známých lidí nejsou vždy autentická.

Ještě nezemřel, ale zemře.
JÁN PALÁRIK, když čet! v novinách zprávu o své smrti, 1870.

Teď umírám klidně, když můj úhlavní nepřítel padl přede mnou.
GOTTFRIED HEINRICH PAPPENHEIM velitel katolického vojska, při zprávě o smrti Gustava Adolfa, 1682.

Žádný Athéňan ať kvůli mně nenosí smutek.
PERIKLES 429 př. n. 1..

Pohřební vůz, kůň, vozka a — dost!
LUIGI PIRANDELLO 1930.

Zůstaňte ještě chvíli, monsieur le Curé, a odcestujeme spolu.
MAĎAME POMPADOUR 1764.

Ano, opět dobré příznaky, doktore. Umírám na sto dobrých příznaků.
ALEXANDER POPE 1744.

Sbohem přátelé.
ALEXANDR SERGEJEVIČ PUŠKIN s pohledem na svou knihovnu, 1837.

Nezhasínejte... „Bojím se domů potmě".
O. HENRY 1910 (slova populární písně).

Je konec frašky a po chvíli sotva slyšitelně Jdu hledat to velké snad.
FRANCOIS RABELAIS 1558.

Tohle je ostrá medicína, ale účinná proti všem nemocem.
WALTER RALEIGH na popravišti, 1618.

Co mi tady předzpěvujete, je falešně. Mohu vás ujistit, že nemáte žádný hlas.
JEAN PHILLIPE RAMEAU knězi, který ho připravoval na smrt, 1764.

Zanikáme, odcházíme, ale pochod času pokračuje navěky dál.
ERNEST RENAN 1892.

Je mi pořád líp.
PIERRE RENOIR 1919.

A lidé říkají, že Puvis de Ohavannes není dobrý umělec.
AUGUSTE RODIN 1917.

Uvidím naposledy slunce.
JEAN JACQUES ROUSSEAU 1779.

Nechte trávu.
GEORGE SANDOVÁ, nechtěla mít na hrobě kámen, 1876.

Není správné, aby v domě písní vládl smutek. To se k nám nehodí.
SAPFÓ 600 př. n. 1..

Už jsem zase ve své kůži.
WALTER SCOTT 1882.

Obětuji tuto tekutinu jako úlitbu Jupiteru osvoboditeli.
LUCIUS ANNAEUS SENECA, pro účast na spiknutí proti Neronovi odsouzen k smrti — přeřezal si v lázni žíly, při čemž trochu vody vyšplíchlo 65.

Sestro, vy se snažíte mne uchovat naživu jako kuriózní starožitnost, ale já už jsem hotov, skončil jsem, hodlám umřít.
GEORGE BERNARD SHAW ošetřovatelce, 1950.

Mnoho věcí se mi najednou začíná ujasňovat, začínám je chápat.
FRIEDRICH SCHILLER 1805.

Nesluší se, aby statečný muž umíral jako zvíře.
SIWARD, anglosaský válečník, vstal z lože a oblékl si brnění, aby očekával smrt vstoje, 1055.

Myslím, že tuto schůzku budeme muset přeložit na jiné místo.
ADAM SMITH přátelům, 1790.

Kritóne, dlužím Aeskulapovi kohouta, postarej se, aby byl dluh vyrovnán.
SOKRATES 339 př. n. 1.

Cítím, že mi klesá teplota. Chopte se mých rukou, jsou studené a již zcela prozaické.
GERMAINE DE STAËLOVÁ 1817.

Mám jí mnoho co říct, nejen něco. Ale ne teď. Jistě bych to popletl.
KONSTANTIN S. STANISLAVSKIJ, vyzván, aby připsal něco do dopisu sestře, 1938.

Tak už je to tady.
LAURENCE STERNE 1768.

Kašlat nemohu a pískání mi promiňte. Snad se proto neřekne, že jsem vás na konci této komedie, učení pánové, vypískal, ačkoli byste toho zasluhovali.
TALLEYRAND lékařům, 1888.

Ani v údolí smrti není dvě a dvě šest.
LEV NIKOLAJEVIČ TOLSTOJ, když byl znovu vyzván, aby se vrátil do ruské ortodoxní církve, 1910.

Běda, zdá se mi, že se stávám bohem.
VESPASIANUS 81 před n. 1.

Nechte mne umřít v pokoji.
VOLTAIRE 1778.

Jde to dobře... umírám těžce, ale nebojím se jít.
GEORGE WASHINGTON 1799.

Umírám jako jsem žil — nad své poměry.
OSCAR WILDE se podrobil nákladné operaci, která mu nepomohla, 1900.

Mám pocit, že zešílím. Už nemohu dál v téhle strašné době. Slyším hlasy a nemohu se soustředit na práci. Bojovala jsem proti tomu, ale už nemohu. Za všechno své štěstí vděčím tobě, ale nemohu pokračovat a zničit ti život.
VIRGINIA WOOLFOVÁ dopis manželovi před sebevraždou 1941.

Udělejte z mé kůže bubny.
JAN ŽIŽKA z Trocnova 1424, podle legendy.

ŽERTOVNÉ OBRÁZKY

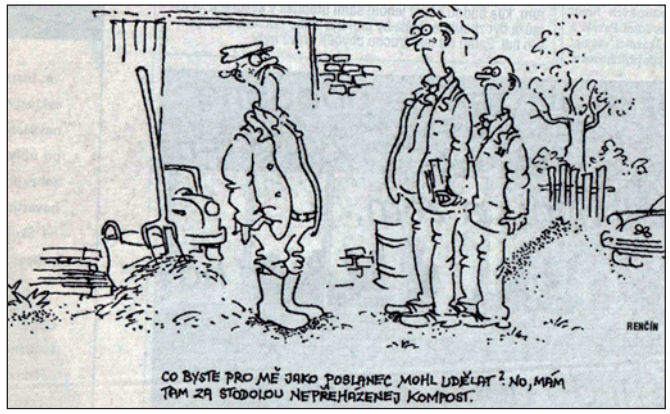

Zpracoval: ing. Jindřich Buchal, ČSA 821, Nové Město nad Metují, 54901.
www.novomestskykuryr.info.
Zveřejněno v „Novoměstském kurýru" vždy poslední den v příslušném měsíci.
Není určeno pro tisk. © Jindřich Buchal.

Kostel Sv. Ducha. Foto J.B.

Pohled směrem k Dobrušce ze silnice k obci Val. Foto J.B.